
ST. ISTVAN TARSULATI

MAGYAR
SZAVALÓ-KÖNYV.

VÁLOGATOTT KÖLTEMÉNYEK

Az elemi fiú- és leányiskolák VI. osztályú növendékei számára, valamint magánhasználatra.

ÖSSZEÁLLITOTTA
GYŐRFFY JÁNOS.

Ötödik füzet.

BUDAPEST
A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA.
1903.

STEPHANEUM NYOMÁSA BUDAPESTEN.

I. RÉSZ.

Vallásos és hazafias költemények.

Isten.

Kinek porszem, mi nekünk egy világ,
S egy rebbenés határa az időnek;
Ki, ami ember-agyban miriád,
Nem olvasod, mert semmiség előtted:
Ki buborék gyanánt elfújhatod,
Mit összehordtak népek, századok:
Minden fűszálban érezlek, de elmém
Nem bir felfogni, megnevezni nyelvén.

Kit megtagad a léha kétkedő,
Te adtál, ismeretlen ismerős Te,
Te földi szóval nem nevezhető,
Szivünkbe álmot, eszmét agyvelőnkbe.
Magát tagadja meg, ki megtagad,
Mint a napot, a fényt, a szint a vak.
A por fiához más nem illik itten,
Mint hogy Tebenned megnyugodva higyjen.

Ki odatűzted a közös napot
Sugárzó lényed egy parányaképen;

Ki hangodat majd zúgva hallatod,
Majd édes összhang bájos zengzetében;
Ki, hogy megszünjünk élni, rendeled,
De, hogy meghaljunk, még sem engeded;
Ki ezt a bölcs világrendet behoztad:
Megértni vágyó elmém összeroskad.

A tudomány, az emberbölcsesség
Hadd fejtegesse millió csodáid'!...
Nyugodtan nézed ujabb Bábelét,
Amelyet át egedbe nézni áhit.
Engem, tünődőt, volt-e kezdeted,
Időnek vége hogy mikor lehet:
Érzése elfog a parányiságnak,
És leborulva térdemen imádlak.

Reviczky Gyula.

Ima.

Ki tőled eddig messze jártam,
Gyönyört keresve, égve lázban,
Irgalmadért esengek, Ég!
A föld porába térdre hullva:
Vergődve kínba, fájdalomba,
Szememben bánat könnye ég.

Ó mennyi bűn, ó mennyi vétek!
Ijesztő, rémes, rút lidércek
Ülnek teherként szivemen;
A bűn, a vád sötét keselyje
A lelkem tépi-marja egyre,
Elűzni nem lehet sohsem.

Amért futottam, délibáb volt,
Akit szerettem, porba rántott,
Kacagva mind a vesztemen;
Te hozzád térek vissza, Isten,
Ki ellened annyit vétettem,
Könyörülj meg a lelkemen.

A mélységből feléd kiáltok:
Fejem ne érje a te átkod,
Mellyel ha sújtasz, — elveszek;
Miként a köd a bérc tetőjén,
Miként az árny a vizek tükrén,
Ah, olyan semmivé leszek...

Malasztot adj, malasztot nékem,
Hogy lelkem újra, újra éljen,
Lerázva bűnét, szégyenét.
Ha hull kegyelmed égi árja,
Erős lesz újra lelkem szárnya
Repülni csak feléd, feléd!

GYÜRKY ÖDÖN.

Magyarok Nagyasszonya.

«Elvesz? ah hát elvesz ez az ország?!
Lelke kincsét újra elorozzák
A pogány düh vérviharjai?
Mind hiába vívtam érte harcot...
Hát letörve valljanak kudarcot,..
Hitcsatáim férfi-karjai?!»

Igy nyög István, magyarok királya,
S mint a tenger vészűzött sirálya,
Lelke száll a bús jövő felett...
Ah, de rögtön fény lövel szemébe,
Égi látás tükrözik elébe
S szép derüjén bút, borút feled.

Im a mennyből jön a Boldogasszony,
Hogy e honban üdv-irányt fakasszon,
Mint tavasznap zsönge sugara:
«Édenem lesz földje a magyarnak,
Melyet áldó harmatim takarnak
S vészben óvja angyalim kara!»

Hallja István... fölzokog imája
És a Szűznek esdve fölajánlja
Nemzetét s a drága koronát!
«Szép Nagyasszony! légy hazámnak őre!
Hű kezedre bízom azt jövőre
Ezredéves hosszú koron át!

Ah! derítsd rá kegyed enyhe napját,
Tedd szilárddá hite szirtalapját,
Légyen ennek vára, bajnoka!
Űzd egéről pártviszály borúját,
Fond rá az egyezség koszorúját,
Áldva légyen földje s hajloka!»

Mond s könyének ömlik édes árja,
Hős kezét a Szűz felé kitárja
S ajkain e végfohász hevül:

«Még ez egyet! add a fő kegyelmet,
Oltsd e honba lángoló szerelmed',
Vedd örökbe népem' — népedül!»

S mennybe száll e nagy királyi szellem,
Homlokán rezg túlvilági kellem.
Jó fiát a Szűz így vette fel...
S föntről honáért folyton esd a Szűznek,
Hő imái bajt, veszélyt elűznek
S példafénye szenteket nevel.

S küzd e nép, a hitnek vértanúja,
S bár reá tör száz vihar borúja:
Asszonyába' bízva, győz s virul...
Cimerül Őt tűzte zászlajára,
Diadalról diadalra jára
S rogy az ellen Buda ormirul.

Drága szép Szűz! óvd ez árva népet,
Melyet annyi balszerencse tépett,
Hozd reá a jobb kor hajnalát!
Pártos önzés átka ne tiporja,
Áldozatban, tettben egybeforrva
Küzdje béke-jogviadalát!

S te magyar nép! vissza Szűzanyádhoz!
Anyaszívnek fiúszivet áldozz:
Ő honüdvöd égi záloga!
Mondd az esküt! zengd a hálazsoltárt!
Neki szentelj a családban oltárt,
S rút szitokkal meg ne bántsd soha!

Rosty Kálmán.

Sion leánya.

Mint ki idegenbe jött e nagy világra,
Megvetéssel nézték, csúfot mondtak rája,
Kik születni látták;
S alig hogy rálépett hódító útjára,
Leborult előtte a kevély pogányság.
Leborult előtte, anyául fogadta,
Hallgatott szavára, —
Királynő lett, Sion megvetett leánya.

Diadalmas évek betölt ezrein túl
Fényes századoknak új sorára indúl
Nem fogyó erővel; —
Mint a kis mustármag a kereszt tövéből
Terebélyes fává, rengeteggé nő fel.
— Szerelmed ápolta, martir-erényeknek
Napja sütött rája:
Pihenhetsz alatta Sion szép leánya!

Elfáradva talán — vagy gyönyörtől égve —
A világbiró hit elpihent ölébe
A világegyháznak;
S ah! szeme hunytával sápad a verőfény,
Borongós ég alatt hideg szellők járnak...
Szomorú lombjait fölötte az ős fa
Nyugtalanul rázza;
Aluszol? Aluszol, Sion szép leánya?...

Rágalom kövével dobálják a szent fát
Éretlen suhancok, szökevények hántják
Háládatlan kézzel.
Itt-ott megsérülve lekonyúl egy ága,
Siralmas foszlányok hullnak szerte-széjjel
S gúnyra zendül közben az olcsó dicséret
Altató danája:
Aludjál! Aludjál, Sion szép leánya...

Kevély tudománnyal mérik föl a tájat:
«Útjában e nagy fa a szent haladásnak,
Árnyéka is káros»...
És a kufár lelkek irigyen számítják:
Ölbe rakott fája mennyit érne már most?
De halkan beszélnek, vigyázva mozognak
Lábujjhegyen járva:
Aludjál! Aludjál, Sion szép leánya...

Sötét hitetlenség, romlott szivek férge,
Istentagadással harap gyökerébe
Az isteni fának.
Egy-egy lomb megérzi, halványul a zöldje,
Nyiladozó bimbók hervadásra válnak.
S foly a féreg-munka, föld alatt, titokban,
Vakandok módjára:
Aludjál, aludjál, Sion szép leánya...

Hajh, de meddig, meddig tart ez álom-élet?
Meddig pusztul a fa? s aki máskor védted,
Mire vársz még vajjon?

Vihar kell-e, melynek hirtelen dühétől
Az egész rengeteg recsegjen, ropogjon
S véres lánggal égjen fölötte az Isten
Haragos villáma!?...
Ébredj, ó ébredj föl, őseink szent-hite,
Sion szép leánya!

KISFALUDY Á. BÉLA.

Szent István.

Zajongva járt e nemzet egykoron
Csatára fent acéllal oldalán;
Harcot pihenni ment, ha jött az est,
És harcba' lelte újra a korány!..
Mint tenger-ár között egy kis sziget,
Amelyre törnek óriás habok,
Úgy állt a nagy világon egymagán,
Míg életére tört Kelet, Nyugot!

Volt nagy vezére, bátor, hős, erős,
Hogy messzeföldön rettegék nevét,
Ki győzelemre vitte annyiszor
E kis hazának bátor nemzetét;
De ó, a harci zaj, moraj között
Nem lel tanyát a boldogság soha...
A népek üdve vérből nem terem,
A harc a népek átka, ostora!

S nehéz napoknak kínos évadán
Elküldte Isten szent apostolát,
A vak sötétben tévelygő tömeg
Vezérlő, fényes, égő oszlopát!..

S hajnal derült a hosszú éj után,
Feltűnt a szebb jövendő csillaga,
Kiterjeszté szárnyát e hon felett
Az égi béke szentelt angyala!

István király jöve, a bölcs, a nagy,
Kinek nevére büszke Hunnia,
És hallatán — egy ezredév után
Magyar szívnek fel kell dobognia...
Egyik kezében fényes harci kard,
Másikban meg — békítő szent kereszt,
Hogy hő szivének vérivel — ha kell —
Emelje majd Kárpát ormára ezt!

Fönség ragyog királyi homlokán,
Ajkán az ég kenetteljes szava,
És honszerelme láng-betűivel
Szivébe írva: «Szent hit és haza!»
S hogy trónusára ült, úgy érezé,
Hogy roskatag, hogy megremeg s inog,
Föl nem lelé ott biztos támaszát —
A szent hitet, ez örök oszlopot.

Fölkelt — mint üstökös az ég ivén —
Nyomában lelkes, egyszerű sereg;
És ment, hirdetve fönnen népinek,
Mit Jézus egy világnak hirdetett...
A szeretetnek fönséges tanát,
Az égi élet biztató hitét...
Hogy Isten-áldás légyen e hazán,
Hogy boldogítsa ifjú nemzetét.

És járt a hit király-apostola,
A Szentlélek malasztja volt vele,
Amerre járt e szép hazában, ott
Örökre munkált alkotó keze.
Örökre!.. ő, mert dicsteljes nevét
Ma is nagy műve fönnen hirdeti,
Ezer viszállyal terhes századok
Hiába törtek, rontottak neki!

Sötétség ellen harcolt, küzködött
S világosságot gyújtott népinek...
Csatára kelt a nyers erő vele,
S ő felmagasztalá a jó szivet...
Könyörtelen kebel hideg fagyát
Meleg szivével olvasztotta föl...
S ahol nyomor, viszály, vagy vész vala,
Mint égi őrző-angyal tündöklöl!

Pazar kezével pártolá a jót,
Emelte újra porból a szegényt,
S akit tán kétség árnya üldözött,
Szivébe' gyújtott biztató reményt.
Mint egy sugár — mely égből elszakadt,
Ragyogta be szerette nemzetét,
S naggyá tevé, mely annyi vész között
Soká, soká a létért küzködék...

S mit megszereztek Árpád karjai,
A hét vezérrel küzdve egykoron,
Isten nevével szent István király
Megalkotá, hogy most is áll e hon!..

Alapja kőszirt, meg nem rendülő
A hit, remény és égi szeretet,
Amelyet el nem porladó keze
A hű magyar szivében ültetett.

Imára kulcsolom rezgő kezem
Előtted, én hazám apostola,
Ó, kérdd az ég Urát, hogy Mária
Legyen e hon örök védasszonya,
Kinek nevével egykor ajkaid,
Lezárta lágy-szeliden a halál...
S te légy örökre égi pártfogónk,
Igaz reményünk — szent István király!

FÖLDVÁRY ISTVÁN.

Szent László királyról.

Történt egyik napon, László király midőn
Lovagolna kopár, csendes halomtetőn,

Hol árnyas rengeteg köríti a helyet,
Tünődő lelke mély gondokba mélyedett.

És gondja közepett eszébe sem vevé,
Hogy egy gyanus csapat sietve tart felé.

A vert had emberi, lappangó kunfiak,
Mutatta fegyverök, mutatta a sisak.

Ösmerte a királyt a kósza kún csapat,
Látván, mint hulla el szörnyü csapás alatt

Ákos a had feje, a bús vitéz előtt;
— A harcos óriást, ösmerte minden őt!

László csak egyedül, s mi több, fegyvertelen!
A csapat vakmerő, fejszámra negyvenen.

S midőn a rengeteg szélén ólálkodott,
Meglátta a királyt s vesztére lelt okot;

Kiáltván nagy fennen vérbosszú szavával:
«Társak! veszessük el hatalmát magával!

Ki által gonoszul vitéz kún harcmezőn
Éhesen károgó hollóknak étke lőn!»

A mély-gondú király szemét hogy felveté,
Átlátta a veszélyt, amely fenyegeté.

Reá volt vonva már a halálnak íja,
Hogy éltének várát végromlásba víja.

Nem volt bizakodás emberek fiába...
Veté reménységét seregek Urába!

Ki által népének, ki már elepede,
Hűvös forrást nyitott a szikla kebele!

S kinek őrző karja fedezte, mint paizs,
Éltét a csatákon: benne bízék ma is.

Ki bízik az Úrban, az meg nem szégyenül,
Mert az ő angyali tábort járnak körül.

László fohászkodék . . . s az Úr oltalma kész :
Földig kettéhasadt az izmos sziklabérc.

Egymástól messze eltágulván két fala,
Közben fejszédítő üres mélység vala,

Mely őt elválasztá vad üldözőitől,
Kik álmélkodással állottak túlfelől.

Majd rettegés között mind hátratértenek,
— Kezökből elhullván a gyilkos fegyverek.

És míg a szent király bizton tovább megyen,
A csudának jele maradt azon helyen :

Mély patkónyomot hagyván a mén lába
A tetőt borító kemény kősziklába.

*

Sok századoknak lőn azóta múlása,
Miképen egy éjnek rövid vigyázása.

Azóta elhamvadt László, a szent király,
És sok koronás fő sirboltja álminál.

Hanem patkónyoma máiglan ott vagyon,
Szent László lovának a szirtes bércfalon,

Hol lassú zörejjel ömlik le a patak,
Szirten ülő tisza- s topolyafák alatt.

Körüle hallgatás . . . s a multak képe leng . . .
S az érező kebel mélyen el-elmereng.

Tompa Mihály.

A szentek unokáihoz.

Ki kell göngyölni azt a zászlót!
Hadd lengjen nyiltan, szabadon,
Hadd lássa meg jól minden ember
Fönn, lenn és minden oldalon:
Itt a kereszt vitézi vannak,
S az örök város gyermeki,
Harcolni készek félvilággal,
Mely a keresztet megveti.

Tizennyolc század óta állunk
E vérrel áztatott helyen,
Hol mártiroknak pálmalombja,
S a szent igazság megterem.
Azóta lábaink porába
Hullott már nem egy korona,
De mi hitványan egy körömnyi
Földet sem adtunk fel soha!

Voltunk már úgy, hogy a koporsó
Lett ágyunk és szent asztalunk,
S vérünk emésztő máglyatűznél
Olvastuk meg, hányan vagyunk?
Három század kovácsolt egyre
Gyilkot, rabláncokat nekünk;
De végre is fülökbe harsant
Magas győzelmi énekünk.

Mint Dániel, az Isten ifja,
Daloltunk a tűz közepett,

Midőn pokollal ostromolták,
S csaknem ránk gyújták az eget...
Kiálltuk a düh vad csatáját,
S az észnek éles gúny-nyilát —
Mit féljünk hát mi ennyi sebbel?
Többet nem adhat a világ!

Ki kell hát tűzni azt a zászlót:
Lobogjon bátran, szabadon,
Mely diadalmak hordozója
Volt annyi hosszú századon.
Nem élünk-e? Nem él az Egyház?
— Az Isten mozgó serege —
Vagy elaludtunk a babéron?
Vagy szégyen: a kereszt neve?

Ó jaj nekünk, ó jaj, ha gyöngék
Már a leviták vállai,
S a szent szövetség könnyű terhét
Nem birják többé hordani!
Ha azt várjuk: hogy majd bedöntsék
A szép angyalvár falait,
És rongyra és jászolra jusson
Az édes Jézus és a hit!

Ha azt várjuk: míg a fejünkről
Letépnek minden koszorút,
S a hitnek, jognak, szent erénynek
Nyilván izennek háborút...

Hogy számolunk be a jövőnek,
Vajjon fog-e hallgatni ránk?
Midőn a tettek bő nyarában
Oly gyáva-mélyen hallgatánk!

Velőt a csontba, vért a szívbe;
A holtak is támadjanak!
Az illatok oltára égjen,
S épüljenek a szent falak —
Isten, a legszentségesebb ügy
S két ezredév tekint felénk,
— Ó még megérjük, elpirul ránk
Az Egyház s elpirul az ég!

Ki kell hát tűzni azt a zászlót!
Hadd lengjen nyiltan, szabadon,
Mindegy, ha nincs is sas fölötte,
De szent galamb áll őrt azon:
A Szentlélek, kiből születtünk,
S ki sziveinkbe itt dobog —
Előre hát, mig ő közöttünk,
Az Egyház élni s győzni fog!

MINDSZENTY GEDEON.

Jámbor Bence.

Indul András napkeletnek...
Jeruzsálem szent földére.
— Hadd hulljon már a keresztért,
Hadd hulljon a magyar vére.

A királyi zászló alá
Sok szép levente gyűlt össze,
S a többi közt egy rossz lovon,
Ócska hadfi, Jámbor Bence.

Mint a lova, olyan fakó
A mentéje, a csákója,
Azonfelül semmije, csak
Egy kardja, egy olvasója.

De a kardtól már elszoktak
Az ő ájtatos kezei,
Mivelhogy ő szünetlenül
Csak olvasóját pergeti.

«Hová, hová Jámbor Bence,
Talán a litániára?
Jobb bizony templomba megy kend,
S a törököt ottan várja.»

Kötekednek a vitézek,
S kinevetik sorról, sorra,
— Jámbor Bence oda se néz,
Csak olvasóját morzsolja.

Mennek, mennek... hegyen, völgyön,
És a sik tengeren végig,
A magyar vitézek neve,
Mint fegyverük, szintúgy fénylik...

Egyszerre csak ott teremnek
Dámiáta városánál...
Derék város, övezi azt
Köröskörül nagy, erős fal...

Még erősebb a falaknál
Törököknek sziklakeble;
Feszül a nyil, peng az acél,
Egész város talpra kelve.

Hajrá magyar, csak előre!
Mi ez neked? hangyazsombék,
Tűzd a város romjaira
A Megváltó szent keresztjét.

Mint ha kicsap a víz árja
S neki ront, zúdul a gátnak;
Magyar népek a vár felé
Olyan dühhel rohanának.

Mind hiába!... a leventék,
Mint a fáradt sasok, hullnak,
És a véráztatta földön
Elterülnek, végig nyulnak.

De oroszlánbátorsággal
Mén egy vitéz felebb, felebb,
Mint mikor az égre törtet
Egy sűrű, fekete felleg.

Hadd legyen ő barna felleg,
Mikor villámlás a kardja,
A diónyi nagy olvasó
Meg csak úgy zörömböl rajta...

Ki lenne más?... Jámbor Bence,
A bástyára épp most ér fel,
Beleszúrja a keresztfát,
Meg is önti piros vérrel...

Összenéz a magyar tábor,
Csodálkozva, tanakodva:
«Olvasóval is jó a kard?
Ejnye, ki gondolta volna?!»

MINDSZENTY GEDEON.

Szilveszter-estén.

Szinte látom őket, ketten vannak csupán —
Angyalszelid hugom, meg édes jó anyám...
Imádkoznak szépen kerek asztal mellett,
A szegény öregnek könyje is kipergett.
«Másként volt ez egykor!» sírva mondogatja,
Szomorú Szilveszter ez a mai néki,
Meg nem vigasztalják szakadó szivét az
Öreg imádságnak balzsamos igéi!...

Sárga lapjaival, kopott imakönyve
Van kinyitva most is, mint egykor, előtte,
A legelső lapján az vagyon megírva,
Kit nevelt föl végig, kit kisért a sírba...

Ráborul a könyvre hangos zokogással...
Hol és merre jártok!? fuldokolva kérdi,
S meg nem vigasztalják szakadó szivét az
Öreg imádságnak balzsamos igéi!...

Hiszen egykor, ott a kerek asztal mellett
Néma áhitattal három szőke gyermek
Leste édes apja lágyan csengő szavát,
Öreg imakönyvnek örök új imáját...
Szegény édes anyám akkor is könyezett,
Maga sem tudta, hogy mi tetszik úgy néki,
A három gyermeknek szelid képe, vagy az
Öreg imádságnak balzsamos igéi!...

Házi boldogságnak ragyogó szép képe!...
Ó, a kacagó sors hogy semmivé tépte,
Árva lett a gyermek, nincsen édes apja,
Nincs a boldogságnak csak emléke, romja!..
Elszakadtunk messze... de azért én látlak,
Leülsz az asztalhoz... jó szived a régi...
Drága édes anyám, vigasztaljanak az
Öreg imádságnak balzsamos igéi!..

Szeretetről szólott egykor az minékünk,
És mi mindig olyan igazán szerettünk,
Ez a mi életünk, ez kisér a sírig.
Hol a boldogságnak új hajnala nyilik.
Szeretetben együtt vagyunk mi mindenkor.
Jó az Isten! egykor összejövünk még mi,
Drága édes anyám, vigasztaljanak az
Öreg imádságnak balzsamos igéi!...

FÖLDVÁRY ISTVÁN.

Hymnus.

Isten segíts! királyok Istene!
Emeld föl hozzád a király szivét;
Értelme légyen, mint napod szeme,
Hogy végig lássa roppant helyzetét;
Hogy aki fényben milliók fölött van,
Legyen dicsőbb erényben, hatalomban.

Isten segíts! népeknek Istene!
Tedd jóra munkássá e nemzetet,
Hogy amihez fog óriás kereze,
Végrehajthasson minden kezdetet.
Add, hogy mit emberész és kéz kivihat,
Ne várja mástól, mint szerencsedíjat.

Isten segíts! országok Istene!
Ruházd föl áldásoddal e hazát,
Hogy mint az őskor boldog édene,
Dúsan virítson bércen, síkon át.
És míg keblén a hűk örömben élnek,
Pallost mutasson fondor ellenének.

Isten segíts! szabadság Istene!
Add, hogy megértsük e nagy szózatot;
Adj csüggedetlen szivet is vele,
Hogy tűrni tudjuk, mint szent közjogot;
Tiszteljük azt a törvény ércszavában,
S ha víni kell, a vérnek biborában.

Mindenható, egyesség Istene,
Ki összetartod a világokat!
Engedd, hogy bármi sorsnak ellene
Vezessen egy nemes, nagy gondolat,
Hogy nemzetünknek mindenik nyomára
Ragyogjon emberméltóság sugára.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY.

Nemzeti dal.

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, válasszatok!
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink;
Kik szabadon éltek-haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Sehonnai, bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer;
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.

A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Fényesebb a láncnál a kard,
Jobban ékesíti a kart;
És mi mégis láncot hordtunk!
Ide veled, régi kardunk!
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

A magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy hiréhez;
Mit rákentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

PETŐFI SÁNDOR.

Búcsú.

Isten veled hazám, bátrak hazája!
Isten veled, te völgy, ti zöld hegyek!
Gyermekreményim s bánatim tanyája.
Isten veled, én messze elmegyek.
Ha visszatérek, boldogulva hon,
Hadd lássam népemet virányidon.

Nem mint Helvétia hótakart tetői,
Nem nyulnak oly magasra bérceid,
S tán szebbek a Provance daltelt mezői,
Mint zöld kalász-hullámzó téreid:
Virág mit ér? mit ér a bérc nekem?
Hazát kíván, hazáért ver szivem.

Az ég egy kincset ád minden hazának,
S a nemzet híven őrzi birtokát;
Császárról szól a francia fiának,
Büszkén mutatja Róma ó falát;
Hellasnak kincse egy elomló rom:
Tied, hazám, egy szentelt fájdalom.

Hallgatva áll Rákosnak szent határa,
Ah, régen hallgat immár a magyar!
Az ősök elenyészett nyomdokára
Az esti szellő új fövényt takar;
Hallgatva áll a tér, szivünk szorul,
S egy köny beszél hazánk nagyságirul.

S egy köny Budáról, mely magas tetőjén
Sötéten áll, egy bús emlékezet
Nagy sírköve hazámnak temetőjén,
S rá írva mind, mi vele elveszett;
Régen szétdönté az idő falát,
Kövén még látni a csaták nyomát.

S még áll Mohács, még áll! magasbra nőnek
Az új barázdán s régi hősökön
Kalászai; — erőt ad a mezőnek,
Bár rég lefolyt, a férfi vérözön;
Nincs kő határán, nincsen kunhalom,
De áll a tér s nem vész a fájdalom!

S nem veszhet el, míg az ezüst Dunának
Nagy tükörén egy honfiszem pihen,
S magyar lakik a parton, s a hazának
Csak egy romlatlan gyermeke leszen.
Buda-, Mohács-, Nándornál elfutó,
Tán honom könye vagy te nagy folyó?

S ó én szeretlek néma bánatodban,
Hazám, szeretlek könyeid között;
Égőn szeretlek özvegy fátyolodban,
Nehéz keserved melybe öltözött.
Bájlón mosolygsz, mert bár sorsod kemény,
Él még a sír fölött is egy remény.

És most Isten veled; talán sokára,
Örökre tán, hazám, Isten veled!

Rég eltünt immár bércid kék határa,
S tovább siet vándorló gyermeked,
Ha visszatérek: boldogulva, hon,
Hadd lássam népemet virányidon.

Br. Eötvös József.

Fohászkodás.

Isten! kit a bölcs lángesze föl nem ér,
Csak titkon érző lelke óhajtva sejt:
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.

A legmagasb menny s aether uránjai,
Melyek körülted rendre keringenek;
A láthatatlan férgek a te
Bölcs kezeid remekelt csodái.

Te hoztad e nagy minden ezer nemét
A semmiségből, a te szemöldököd
Ronthat s teremthet száz világot,
S a nagy idők folyamit kiméri.

Téged dicsőít a Zenith és Nadir,
A szélvészek bús harca, az égi láng
Villáma, harmatcsepp, virágszál
Hirdeti nagy kezed alkotásit:

Buzgón leomlok szined előtt, dicső!
Majdan ha lelkem záraiból kikél.
S hozzád közelb járulhat, akkor,
Ami után eped, ott eléri.

Addig letörlöm könyeimet, s megyek
Rendeltetésem pályafutásain,
A jobb s nemesb lelkeknek útján,
Merre erőm s inaim vihetnek.

Bizton tekintem mély sírom éjjelét,
Zordon, de ó nem, nem lehet az gonosz,
Mert a te munkád: ott is elszórt
Csontjaimat kezeid takarják.

BERZSENYI DÁNIEL.

A magyar nyelv.

Nincs szebb nyelv a magyar nyelvnél,
Lágyan csendül hangja,
Mint a messze rónaságon
A puszták harangja;
Álmodó madárnak
Édes sóhajtása,
Rengő rózsaleveleknek
Szelíd suttogása.
Bűvös-bájos a magyar szó,
Szépen szóló muzsikaszó.

Nincs szebb nyelv a magyar nyelvnél,
Büszkék legyünk rája!
Fölharsan, mint a viharnak
Zúgó harsonája.
Zeng a bércek ormán
Felhőkkel beszélve,
Fenséges nagy siralmában
Fölkiált az égre.

Könyet szór a csillagokra,
Keservinket panaszolja.

Nincs szebb nyelv a magyar nyelvnél,
Cseng szabadon, bátran,
Mint a hősnek kardja csattog
Villámló csatákban.
Ezredévnek őre,
Szabadság védője,
Benne van a magyar nemzet
Multja és jövője.
Csengj, te szép kard, láng-lövelve,
Ősapáink drága nyelve!

Nincs szebb nyelv a magyar nyelvnél,
Szálljon áldás rája!
Zengje-zúgja a négy folyó
S hármas halom tája.
Kire a nap itt süt,
Magyarul szólaljon!
Magyar ember magyar földön
Csak magyar szót halljon!
A Tiszától a Dunáig,
Kárpátoktól Adriáig.

Pósa Lajos.

Honszeretet.

Szeresd hazádat és ne mondd:
A néma szeretet
Szűz, mint a lélek, melynek a
Nyelv még nem vétethetett.

Tégy érte mindent: éltedet,
Ha kell, csekélybe vedd;
De a hazát könnyelműen
Kockára ki ne tedd.

S nemcsak dicsőké a haza;
A munkás, pór, szegény,
Bár észrevétlen, dolgozik
A hon derűletén.

Tűrj érte mindent, ami bánt,
Kínt, szégyent és halált:
De el ne szenvedd, el ne tűrd
Véred gyalázatát.

S ne csak veszélyben légy serény,
A béke vészesebb,
S melyet vág álmos népeken,
Gyógyíthatlanb a seb.

Gondold meg, mennyit érsz: eszed,
Szived, pénzed, karod;
S fukar légy, alkván a honért,
Ha azt föláldozod.

S midőn a legtöbb emberek
Csüggednek várni jót,
Családjok-, társik- s magokért,
Ha sorsuk csalfa volt;

Midőn nem-méltatott erény,
És bűn, mely célt nem ér,
Kifárad újra küzdeni
A vágyott javakért;

Midőn a legbuzgóbb anya
Remény- s munkátalan
S a veszni indult gyermekért
Csak sóhajtása van;

Te még, ó honfi, ébren állj,
Reménlni, tenni hő,
Míg a honból, kin lelked függ,
Van egy darabka kő.

S midőn setét lesz a világ
És minden tűz kiég,
A honfiszívben fönnmarad
Egy élő szikra még.

S hol honfi húnyt, e szikra ég
Fönn a sírhalmokon,
Bal századoknak éjin át
E lángban él a hon.

S kihült hamvából a dicső
Göröghon újra kél,
Fölhozza régi hőseit
E szikra fényinél.

E szikra a hon napja lesz,
S hol fénye hőn ragyog,
Az élet a hon kebelén
Ujúlva feldobog.

És újra felvirul a föld,
Amerre a szem néz,
És minden, aki rajta él,
Munkára, tettre kész.

S a nemzet Isten képe lesz,
Nemes, nagy és dicső,
Hatalma, üdve és neve
Az éggel mérkező.

Ó honfi, őrizd e tüzet
S ne félj, ha vész borul:
E szikra fényt ad és hevet
S ég olthatatlanul.

VÖRÖSMARTY M.

Hunyadi fohásza a várnai vész után.

Eljövének im már ránk a
Szomorúság napjai!
Tanulj, tanulj szegény nemzet
Sírni, mint a bús föllegzet,
S mint a szél — sóhajtani.
Bűntudatban fájul keblünk:
Esküszegőkké lettünk!...
Magyaroknak védasszonya,
Könyörögj miérettünk!

Én királyom haj, hiába
Nyögök híván nevedet...
Bús szivemnek mélyeig rág:
Hogy vad mének összetiprák
Ifjú, nemes kebledet.
Te lettél az áldozat, bár
Bűnösök, mi vétettünk...
Magyaroknak védasszonya,
Könyörögj miérettünk!

Vérbe kevert fürteidbe
Bele-belekap a szél,
Amint dúltan, megkuszáltan —
Leszelt fődet koronátlan
Tartja fönn a dárdanyél...
Körülötted csufondáros
Pogány sereg — helyettünk...
Magyaroknak védasszonya,
Könyörögj miérettünk!

Várna, Várna, vérmeződön
Bizony a halál kaszált!
El is hullt a hon virága —
Midőn zaklatott hazánkra
A bosszúnak napja szállt.
Ó a sasnak körme között
Hogyan összetépettünk!!
Magyaroknak védasszonya,
Könyörögj miérettünk!

Liljomfehér lobogónkat
Vérbe, sárba keverék;
Meggázoltak, meggyaláztak,
Letiportak, lealáztak,
Cimerünket leverék.
Kiapadott négy folyamunk,
Összedűlt hármas hegyünk...
Magyaroknak védasszonya,
Könyörögj miérettünk!

A halálnak rémangyala
Lángpallóssal szállt fölénk:
És ölettünk rút halállal —
És ölettünk azok által —
Kiket eddig mi ölénk.
S féktelen düh zsákmányává
Lőn átokvert életünk...
Magyaroknak védasszonya,
Könyörögj miérettünk!

Elhagyók mi Istent: és az
Isten minket elhagya;
Bűneinknek ostorául
Jött az égnek szent Urától
Ránk e szörnyü vész fagya.
Méltán vertél, ó nagy Isten,
Sírva nyögjük: vétettünk!...
Magyaroknak védasszonya,
Könyörögj miérettünk!

— Amde vége már a vésznek;
Magyarok, ne féljetek!
Győzelemre, hol riadnak:
Föl, sergéhez hős Hunyadnak!
Isten ujra véletek...
Mert az Úr kész megbocsájtni —
Bár ellene vétettünk:
Hisz Magyarhon védasszonya
Könyörög miérettünk!!!...

THALY KÁLMÁN.

Zrinyi Miklós.

Dráva szélén, Dráva partján
Nagy sereggel áll az ozmán...
Nagy sereggel, — — nagy haraggal,
Száll most szembe a magyarral...
Sok töröknek kardja
Villog a magyarra.

Legelőbb is Szigetvára
Van kitűzve ostromlásra...
Zrínyi Miklós bent a várba'
Készen élet és halálra...
Bízik Istenében,
Bízik hű népében.

«Szigetvárnak kapitányja,
Szolimán javad kivánja —
Azt izeni szépen néked:
Add föl ezt a hitvány fészket...
Add föl a várt, add fel,
Magad menj békével!...»

«Törököknek a császárja
Tőlem azt hiába várja...
Kardcsapás nélkül megadni
Önmagát... s a porba hullni —
— Porba hull a gyáva —
Nem magyar szokás a'.»

Hull a golyó, mint a zápor;
Nagy felhő a török tábor...
— Kis darab föld Szigetvára,
El is mossa nemsokára,
Elmossa a zápor,
A nagy török tábor...

Csak a benső vár van hátra,
Oda ember kell a gátra!...
Egy nagy ajtót kell kinyitni,
Úgy lehet a várba jutni...
Akkor lesz ám meleg,
Mikor a' nyílik meg...

Egy nagy ágyú van mögötte,
— Sárga rézből van kiöntve...
De akit majd célba vesz az,
Sárga réznél sárgább lesz az...
Tele van az vassal,
Gyilkoló halállal.

Elhullott vitézek kardja,
Lándzsák, kopják tört darabja...

Ami vas csak volt a várban,
Mind ott hever a torkában,
Mindegyik egy halál,
Jaj annak, kit talál...

Bent a várnak udvarában,
Jár kel Zrínyi diszruhában...
Mintha esküvőre menne,
Lóg a vállán cifra mente...
Pedig halálára
Öltözött fel mára.

Száz arany van a zsebében,
Villogó kard a kezében...
Hogyha nem villoghat a kard,
Hogyha halva összeroskad —
Legyen mit elvigyen,
Aki hozzá megyen.

«Körül van már a vár véve,
Innen ki nem megyünk élve...
Esedezni, rimánkodni
Aki tud, az ki fog jutni...
Menjen, aki akar,
Maradjon, ki magyar!

Aki hitvány, aki gyáva,
Aki mász a föld porába,
Aki nyalja mások talpát,
Az csak menjen, ameddig lát!
Török császár néki
Kegyelmét igéri —

Kinek nem kedves hazája,
Kinek élte s vére drága...
Kinek nincsen becsülete,
S anélkül is van élete,
Könyörögjön szépen!
Eleresztik épen...»

Szóla Zrínyi;... kis csapatja
Fényes kardját villogtatja.
Villog a kard... dobog a szív...
Hazájához mindegyik hív...
Ha szerették élve,
Meg is halnak érte.

Jön a török... a vár hídja
A sok népet alig bírja,
Négyesével, hármasával
— Égbe szálló ordítással —
Rohannak a várba,
Parancsszót se várva.

Egy hatalmas dördülésre,
— Az utolsó nagy lövésre —
Recscsen a híd... jobbra, balra
Hull a török a patakba...
Szőke víznek habja
A vért tovább adja.

Szőke víznek véres habja
Szolimánnak azt susogja:
Elveszett a néped dísze...
Erős lenni tudsz-e, bírsz-e?...

Szegény, dehogy tudott!
Halva összerogyott.

Új csapat jön... új haraggal,
Szikrázó szem — éles karddal...
S mint a gáton átcsapott víz,
Mindent ront s magával hord, visz,
Ami útját állja...
Úgy rohan a várba...

Harci zaj kél... harci lárma,
Csattog a kard... cseng a dárda...
Csillog-villog a kard éle,
A hegyéről foly a vér le...
Ha egy helyre menne,
Egész patak lenne...

Tízszer annyi ellenséggel
Harcol Zrínyi vitézséggel...
De mi haszna?... mind hiába,
A halál csak megtalálja...
Megtalálja végre,
Kifoly drága vére...

Vitézsége, hős halála
A történet táblájára
Fel van vésve... és örökre
Ott fog állni tündökölve...
Tündöklése annak,
Kincse a magyarnak,

DÖMÉNY JÓZSEF.

Kik voltak a honvédek?

— Kik voltak a honvédek, jó apám,
Hogy annyit emlegetik nevüket? —
— Midőn hazánkra törtek hét felől,
Őket szülé a nemzetbecsület.
Ha megnősz egykor, édes gyermekem,
S szivedben érzesz büszke örömöt:
Hogy hazád neve messze ismerős,
Fiam! a honvédnévnek köszönöd! —

— Voltál-e honvéd te is, jó apám? —
— Igen, az voltam, édes gyermekem!
Hogy én is védhessem a nemzetet,
Megengedé a jó Isten nekem.
Mert férfinak a hon védésinél
Nagyobb kegyet nem adhat már az ég;
Még gyenge ifjú voltam akkor én,
Tölgyek között fűszál, de ott valék.

— S a honvédek vették be Budavárt?
Mutasd apám, mutasd meg, merre, hol? —
— Nézd, gyermekem, nézd ottan dél felé,
Hol a hegyen most két út összefoly.
A hajnal éppen akkor lépte át
A hegytetőket büszkén, véresen...
Igy léptek ők is a várfokra föl,
Ó! ennél szebb nap nem lesz soha sem! —

— S a harc végtére mégis elveszett;
Mi tette ezt? beszéld el, jó apám! —

— A diadalmak őrült mámora,
Hiu versengés, árulás talán;
Mert nagy volt akkor a mi nemzetünk;
Világ hallá, ha toppant serege;
Nem az erőszak, nem kétségb'esés,
Belső viszálya, ó! az győzte le. —

— S a tizenhárom tábornok ki volt,
Kiknek képét árulják mostan itt? —
— Ó fiam! ez a legszörnyűbb eset,
Amit eddig a történet tanít;
Megrendül a hit, hogy ez végbe ment,
Ugy fojtattak bitón meg — s annyian!
De ne beszéljünk erről sohasem,
Mert az Istenben hinnünk kell, fiam! —

TÓTH KÁLMÁN.

Régi dal, régi dal...

Régi dal, régi dal, régi dicsőségről!
Fényes napnak ragyogása rózsafelhős égből,
Világverő Mátyás sírján még a virág zöldül,
S a dicsőség hova tűnt el a szép magyar földrül?

Fényben úszott az úri nép, bőségben a szolga,
Az utolsó parasztnak is öröm volt a dolga,
Igazságot a szegénynek, diadalt a hősnek,
A gyöngének oltalmazást, harcot az erősnek.

Örömmel jött a jó barát örömek házába,
Reszketve jött az ellenség siralom harcába;

Fejedelmek kezeiket nyujtják szövetségre,
Ki meg dugta mind a kettőt háta mögé félre.

Tudós urak tudományát arannyal fizették,
Magyar nemzet virulását világnak hirdették
Merre nap jár, merre hír jár, három tenger-
partnál,
Boldogabb nép, délcegebb nép nem volt a
magyarnál.

Világverő Mátyás sírján még a virág zöldül:
A dicsőség hova tünt el a szép magyar földrül?
Leáldozó nap sütése, alkonyodó égről:
Régi dal, régi dal, régi dicsőségről.

JÓKAI MÓR.

II. RÉSZ.

Vegyes költemények.

Fiúk számára.

A hazáról.

Lement a nap. De csillagok
Nem jöttenek. Sötét az ég.
Közel s távolban semmi fény nincs,
Csak mécsvilágon s honszerelmem ég.

Szép csillag a honszeretet,
Gyönyörűségesen ragyog;
Szegény hazám, szegény hazám te,
Neked kevés van ilyen csillagod.

Mécsemnek lángja mint lobog!
Mitől lobog? Mi lengeti?
Éjfélt ütött. Ti lengtek itten
Mécsem körül, ti népem ősei!

Mintha nap volna mindenik,
Oly tündöklők e szellemek,
Tündöklők, mert hisz a dicsőség
Sugármezébe öltözködtenek.

Ne nézz őseidre, ó magyar,
Ki most sötétségben vagy itt,
Ne nézz őseidre, e napokra...
Szemeid gyöngék... a fény megvakít.

Hazám dicső nagy ősei,
Ti földetrázó viharok!
Ti egykoron a porba omlott
Európa homlokán tomboltatok.

Ó nagy volt hajdan a magyar,
Nagy volt hatalma, birtoka;
Magyar tenger vizében hunyt el
Észak, kelet s dél hullócsillaga.

Csakhogy rég volt, midőn magyar
Fejekre termett a babér;
A képzelet sebes szárnyú sas,
Elfárad mégis, mire oda ér.

Oly rég elhervadt a babér
A magyaroknak homlokán,
Hazám, oly rég voltál te nagy, hogy
Nagyságod hire csak mese talán.

Már rég nem sírtam, s ime most
Pillámon egy köny rengedez.
Magyar nép, vajjon hajnalodnak
Vagy alkonyodnak harmatcseppje ez?

Magyar dicsőség, mi valál?
Hullócsillag? mely tündökölt,
Aztán lehullott a magasból
És mindörökre elnyelé a föld.

Vagy üstökös vagy, ó magyar
Dicsőség! mely jött s távozék,
Hogy századok multával újra
Lássák fényét a népek s rettegjék?

PETŐFI SÁNDOR.

Mikes.

Egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja fölött futó szél zúgását,
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül,
Nagy Törökországban;
Hacsak itt nem lebeg sírjában nyugovó
Rákóczy nagy lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában!

Peregnek a fákról az őszi levelek,
Kit erre, kit arra kergetnek a szelek,
S más vidékre száll a
Csicsergő madárka
Nagy Törökországból;
Hát én merre menjek, hát én merre szálljak,
Melyik szögletébe a széles világnak
Idegen hazámból!?

Zágon felé mutat egy halovány csillag,
Hol a bércek fején hókorona csillog,
S a bércek aljában
Tavaszi pompában
Virágok feslenek...
Erdély felé mutat, hol minden virágon
Tarka pillangóként első ifjuságom
Emléki repkednek!

Ah! mért nem szállhatok hozzád, szülőföldem,
Ahol minden bokor régi ismerősem!?
Mért vagy szolgaságban,
Gyászos rabigában,
Oly hosszú időkig!?
Ha feléd indulok, lelkem visszatartja
Az édes szabadság bűvös-bájos karja,
Vissza mind a sírig.

Itt eszem kenyerét a török császárnak,
Ablakomra titkos poroszlók nem járnak
Éjjeli setétben,
Hallgatni beszédem'
Beárulás végett...
Magános fa vagyok, melyre villám szakad,
Melyet vihar tördel, de legalább szabad
Levegővel élhet.

S egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja fölött futó szél zúgását...,

Egyedül, egyedül
A bujdosók közül
Nagy Törökországban.
Körülöttem lebeg sírjában nyugovó
Rákóczy nagy lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában.

LÉVAY JÓZSEF.

Kont.

Harminc nemes Budára tart,
Szabad halálra kész;
Harminc nemes bajtárs előtt
Kont a kemény vitéz.

Mind hősök ők, mind férfiak,
Mind hű és hazafi,
Mint pártütőket hitlenül
Eladta Vajdafi.

Budán a bősz király előtt
Megállnak zordonan;
Szemökben a nemes harag
S a kar hatalma van.

De trónusán áll a király,
S szól ajkiról a gőg:
«Földig boruljon térdetek,
Ti vétkes pártütők!»

Szólott haraggal s bosszusan. —
A harminc összenéz,
Harminc nemes bajtársival
Kont, a kemény vitéz.

«Nem úgy, király!» kiált a hős
S megrázza ősz fejét;
Vélnéd egy erdő rengeti
Hatalmas üstökét.

«Nem úgy, király, az égre nem!
A pártütő te vagy,
Te tetted azt, hogy e hazán
Az átok súlya nagy.

Vért s éltet áldozott neked
E nemzet székedért,
S te rút gyülölséggel fizetsz,
Az Isten tudja mért!

Vagy visszavíja ős hazánk
Szabadságát karunk,
Vagy érte küzdve, hű felek,
Egyért együtt halunk.

De térdet, zsarnok úr, hogy így
Dulsz minket és e hont,
Nem hajt neked sem e sereg,
Sem Hédervári Kont!»

Szólott haraggal s vakmerőn,
Inkább meghalni kész,
Semhogy térdét meghajtaná
Kont, a kemény vitéz.

És bősszel a király viszonz
— S király haragja nagy —
«Halál reád, oly rút halál,
Mint felségsértő vagy!

Halál reád, nyakas vezér,
Te itt is lázító!»
S zordan mögötte feltünik
Az óriás bakó.

Elsápad a nép, áll a hős,
S áll a harminc nemes;
Rajtok Zsigmond pillantata
Végiglen tévedez.

«Kezemben élet és halál,
Halljátok, pártütők!
Ki térdel, annak élet int!»
De nem mozdulnak ők.

Mind hősök ők, mind férfiak,
Mind hű és hazafi;
Vérét a hős, ha halni kell,
Nem retteg ontani.

«Hát vesszetek mindannyian,
Haláltok a bitó!»
Mond a király, «s így vesszen el,
Ha kell, egy millió!»

És mégyen a harminc nemes
A gyászpiacra föl;
Vérpallosával a bakó
Kifárad s újra öl.

S a néma légbe nem vegyül
Csak legkisebbke jaj;
Csak a tömegnek ajkain
Egy elnyomott sóhaj.

Ki az, ki végsőnek maradt
A harmincból, ki ő?
Hogy mindenikkel társhalált
Halhasson a dicső?

Igy áll az őserdők dísze,
Az óriási cser;
A fejszés hozzá sujtani
Csak kételkedve mer.

A cser bevárja a csapást;
A bajnok visszanéz,
S szemben fogadja a bakót
Kont, a kemény vitéz.

«Mint bajnokot, mint férfiút
Igy illet a halál;
Nem gaz, nem orv, egy honfi az,
Ki most e törzsön áll.

Az megtagadja Istenét
Egy szolgaéletért,
A hősnek egy rablét helyett
Halála nyujt babért.

Halálom és e társaké
Egy véres áldozat,
Melyből a honnak üdv fakad,
Zsigmondnak kárhozat!»

Szólott a hős, sujt a bakó,
A nap homályba vész —
Igy halt el a harminc nemes
S Kont, a kemény vitéz.

S a néma légbe nem vegyül
Csak legkisebbke jaj!
De a tömegnek ajkain
Kél lázadó moraj:

«Zsigmond király, zsarnok király!»
— S a zsarnok vére fagy! —
«Itéleted törvénytelen,
Az ország foglya vagy!»

GARAY JÁNOS.

Áldás.

Eltávozol, lelkem szerette gyermeke,
Eltávozol, — s e hajlék puszta lesz...
Nagy útra szállsz, — a sors tusára hív, —
S körülted majd bú árnya lengedez,
A nagy világ ajtaja kitárul,
És te belépsz magas reményekkel.
Én jó fiam, szerette gyermekem,
Az Isten vezessen bizalommal, hittel!

Ifjú vagy még; ámde sorsod így akarta,
Hogy vándor légy a nagy világ terén...
Megsiratlak, mert ismerem útad,
S tudom, hogy az nagyon rögös, kemény,
De ne csüggedj, ha a tövis megszúr,
Mely útadon virág helyett kikel...
Száz csalódást egy hit visszapótol:
Az Isten vezessen bizalommal, hittel!

Ne adj helyet soha vakmerő álmoknak,
Miket lelked magasztosaknak fest;
A madár sem repülhet el tovább,
Ha fáradalmát kipihenni rest...
S szived, ha dobban boldog kéj után,
Ne korbácsold a szenvedelmet fel!
Ábrándozás ne rontsa meg agyad,
Hanem haladj, haladj bizalommal, hittel!

Ősz fürtjeim nehéz gondtól fehérlenek;
Te elmégy; — új bú virraszt mögöttem.

Légy erős te, miként Sion hegye...
Emléked én könnyel öntözgetem...
Becsületed tiszta és szent legyen!
Fiam! csak azt, azt ne add soha el!
Ha elvész, nem szerzi vissza senki,
S nem haladhatsz bizalommal, hittel.

... Megáldalak! tudod, hogy gazdag nem vagyok,
De drága kincsed áldásom legyen...
El ne feledd, hogy egy jó anyád van,
Ki a sírhoz közelb, közelb megyen...
Az Úr veled! eredj, eredj, — megállj!
Hadd nézzelek! szivem szakad széjjel!...
... Imádkozom érted hajlékomban,
Hogy vezessen Isten bizalommal, hittel!

TÓTH EDE.

Végrendelet.

Ha majdan átfutottam
Göröngyös utamat,
S hová fáradtan érek,
A sír nyugalmat ad.

Márványszobor helyébe,
Ha fenmarad nevem,
Eszméim győzedelme
Legyen emlékjelem.

S ha majd kijöttök néha
S megálltok síromon,
Zengjétek el a legszebb
Dalt néma hantomon.

Magyar dalt, lelkesítőt,
Melynél a szív dobog,
Tán halva is megértem,
S keblem hevülni fog.

És sírjatok egy könyet
Barátotok felett:
Dalt érdemelt, mert költő,
Könyet, mert szeretett.

Br. Eötvös József.

Anyámhoz.

Ha rád hallgattam volna, jó anyám:
Ott élnék most egy csöndes kis tanyán,
Virágos rónán, erdők árnyiban,
Madár, patak és lombdal közt vigan.

Fölkelnék szépen kora reggelen,
Mikor még a pacsirta énekel,
S fütyülve mennék a mezőre ki,
Kenyér után tekinteni.

Elmunkálkodnám a jó nép között,
Nézném: ki hány keresztet kötözött;
S a legszebbeket kiválasztanám,
Ha fáradt volnék, ágy gyanánt, alám.

Ledűlve aztán hűs petrence mellett,
Hallgatnám a lányok hogy énekelnek:
És azt mondanám: be okos lehetett,
Aki csinálta ezt az éneket!

Mikor aztán bejönne az est,
Haza ballagnék kedvvel, örömest;
Útközben néha-néha lehajolva,
Bokrétát szednék pörge kalapomra.

S legfölebb csak azon törném fejem:
Miből van az a nagy hold az egen?
Te már várnál rám, lelkem, jó anyám,
A kis tanya világos udvarán.

Melyre világot nem más hintene,
A nyitva hagyott konyha tűzhelye...
Hol pattogó hasábok lánginál
Kicsiny hugom jó vacsorát csinál.

Megkérdeznéd, a munka hogy megyen?
S nem felelnék, vagy csak könnyeden,
Hogy maradjon beszélni, mondani
A vacsorára is még valami.

Aztán, a vidor estebéd után
Elővenném kis hársfa-furulyám,
Mely szépen szólna, mint a gondos dajka,
Hogy kis hugom elszenderűlne rajta.

Te meg mesélnél, jó anyám, nekem:
Mi, mi nem történt túl a tengeren
S aranyhajú királylányról szólva,
Engem is be-behoznál a szóba.

Biztatva többször a mese alatt:
Majd téged is megházasítalak!
S én azt mutatva, hogy erre megértem,
Pödörgetném bajszom hetykén, kevélyen.

Aztán ledobva magamat az ágyra,
Szép tarka lenne lelkemnek az álma,
Mint kikeletkor a mező, a rét —
Az egekben is megirigylenék.

TÓTH KÁLMÁN.

A hangyákhoz.

Jó reggelt, sűrű hangyanép!
Korán munkához láttatok...
Henyélő nincs közöttetek!
Nálunk nem így van a dolog!
Egyik, törvén kemény ugart,
Napestig izzad, dolgozik;
Másik, rugalmas pamlagán
Végig nyulván — unatkozik.

A munka nálatok közös,
Az a jószág a szerzemény;
Mindenki dolgozik s eszik...
Hja! nálunk ez más rendbe' mén;

Itt a henyélő: *potrohos*,
Bőrébe csak szuszogva fér;
De a meghámlott markú nép,
Ó az pogányul — *ösztövér*.

Ti nem versenygetek; de egy
Békés család országotok,
Ott nincs enyém, nincsen tied...
Nálunk másképp van a dolog!
Egymást fölfalni érdekink
Csatáiban készek vagyunk;
Fordítjuk a köpenyeget,
Eladó lesz hitünk, szavunk.

Ha veszély van, ti nálatok
Mindenki víni, halni kész,
Tojásit menti a szüle...
Nálunk a honfi szóvitéz!
Nem áll meg emberül helyén,
De félreáll — s uram fia!
Az asszonynak elébb való
Az ékszere, mint a — fia!

És jó hangyák! ti rajtatok
A külső köntös fekete;
Nálunk belől hordozza ezt
Sok ember lelke, érzete;
Hanem hogy itt is annyi sok
Csúszó-mászó férget lelünk
A ronda porban: véletek
No már ebben *megegyezünk!*

TOMPA M.

A hamis tanú.

Állj elő vén Márkus! vedd le a süveget,
Hadd süsse a napfény galambősz fejedet;
Tartsd föl három ujjad: esküdjél az égre,
Atya, Fiú, Szentlélek hármas Istenségre,
Hogy az a darab föld, amelyen most állasz,
Nem tarcsai birtok, — ladányi határ az.

Eléálla Márkus, térdben összeesve,
Görnyedező háttal, mintha sírt keresne;
Téli fának hinnéd, mit a zúz belombol,
Fázik aki ránéz s a halálra gondol;
Kezei reszketnek: tán erő híjában?
Tán a lelki vádtól, vénség álarcában?

Esküszöl — «Esküszöm az élő Istenre,
Utolsó napomra és örök idvemre». —
Esküszöl — «Esküszöm, s ha hamisat szólok,
Se földben, se mennyben ne lehessek boldog;
Föld kidobja testem, ég kizárja lelkem:
Ama sebes örvény hánytorgasson engem.»

Lakoma Ladányban, — muzsika, mulatság;
«Ej haj! dínom-dánom! miénk az igazság!
Nem azé a madár, aki elszalasztja;
S kinek a foga fáj, tartsa nyelvét rajta.
Lám a vén Márkusnak esze volt előre;
Talpa alá tette, úgy esküdt a földre.»

Ott iszik az öreg a tanáccsal sorban;
De mintha keserűt érezne a borban.
Haza megy, komor lesz, szó kifogy belőle,
Sorvadoz, meg is hal aznap esztendőre.
Négy harang siratja, két pap megdicséri,
Mint becses vendéget sok nép kikiséri.

Elkiséri a nép a kicsiny ajtóig,
Mellyel a világi élet becsukódik;
Nyitva már az ajtó, készen a sír szája,
Úgy látszik, hogy éppen a halottat várja;
Zeng a búcsúének, a kapa megcsilllan,
Fekszik a koporsó odalent a sírban.

És a fekete föld, amint hull, amint hull,
Nyögve a koporsó megrendül, megindul.
Kivetődik a sír dobbanó partjára,
Ropogva szakad föl fedelének zára;
Megrázkódik a test és talpra ugorván,
Szeme fehérével körülnéz mogorván.

S amint három ujját emeli az égre,
Úgy rémlik az, mintha kékes lánggal égne;
Majd a néptolongás közepébe törvén,
Odafelé tart, hol kútat ás az örvény,
Hol a forgó habok leszállván a mélybe,
Fejöket befúrják a parázs fövénybe.

Az időtől fogva, mikor a hold felkel
S a vizet behinti ezüstpikkelyekkel,

Gyakran látni Márkust — ég felé az ujja —
Mélységből kibukni s elmerülni újra,
És mikép izgága volt egész élete,
Igy kötődik szóval: «Oldjak-e? Kössek-e?

Ne feleljetek rá kőrösi halászok,
Kétélű a kérdés, bajt hozna reátok.
Kötni: összekötné hálótok egy bogba,
Oldni: szélyeloldná hosszan a habokba;
Halkan imádkozva evezzetek itt el;
S ne mondjatok esküt, ha nem igaz hittel.

ARANY JÁNOS.

A tudós macskája.

Nagy lett volna a tudósnak
Az ő tudománya,
De mi haszna, ha kevés volt
A vágott dohánya.
Könyvet írt a bölcseségről
— S hajna!
Akkor esett ez a bolond
História rajta.

Nem szeretett ez a tudós
Semmit a világon,
Járt legyen bár égen, földön,
Két avagy négy lábon:
De a kendermagos cicát —
— S hajna!
Éktelenül megszerette,
Majd hogy föl nem falta.

Szolgája is volt; a háznak
Ez viselte gondját,
Hogy lába ne keljen és a
Szelek el ne hordják.
Hű cseléd volt félig-meddig,
— S hajna!
Koplalás lőn este reggel
Bőséges jutalma.

Máskülönben ment a dolga
A kedves cicának:
A reggelin gazdájával
Ketten osztozának.
Búsan nézte ezt a szolga
— S hajna!
Fél zsemlére, pohár tejre
Nagyokat sóhajta.

Mert tudósunk a magáét
Ha `fölreggelizte:
Felét a cicának adni
Volt a szolga tiszte.
Uriasan élt a macska
— S hajna!
Csak nem akart, csak nem akart
Meglátszani rajta.

«Hé... izé... mi baja lehet
Annak az állatnak?
Szőre borzas, csontja zörgős,
Szédelegve ballag.»

«Jaj, uram, hát a sok éhség! —
— S hajna!
Kétszereznők csak a tartást:
Mindjárt lábra kapna.»

S aznapságtól itce tej járt,
Kapott egész zsemlét:
A tudós csak lesi, várja,
Hogyha neki telnék.
De a macska nem üdült fel
— S hajna!
Elfogyott a fogyó holddal,
Sarlóvá hajolva.

Kendermagos szegény cica
Nyavalyába esvén,
Fölvette a néhai nevet
Egy szép őszi estvén.
«Átszellemült kedves állat
— S hajna!
Falatom megosztám vele.
Mégis meg van halva!»

«Mi tagadás», mond a szolga,
«A cicus nem vétett:
Én evém meg ő helyette
Reggel az ebédet.
Mondtam, menjen egérfogni
— S hajna!
Nem tanyáz ám ott egér, hol
Üres minden kamra.»

Nagy volt, mondok, a tudósnak
Az ő tudománya,
De mi haszna! kevés hozzá
A vágott dohánya.
Könyvet írt a bölcseségről
— S hajna!
Ilyen apró dőreségek
Gyakran estek rajta.

ARANY JÁNOS.

Célhoz jutás.

Egykor Mátyás udvarában
Nagy lóverseny tartatott;
Sok tudós és sok lovaghős
Pályatérre szálla ott:

A vitézek büszke ménen,
A tudósok paripán,
Futott pedig Mátyás király —
Egy fölnyergelt szamarán.

Sugdosódva fölkacagtak,
Kik e versenyt nézdelék,
A királyt egy vén szamáron
Látni, nemde volt derék?

De mi az egész futásban
Legvitézebb tréfa volt, —
A szamárszag nyargaltában
Minden lovat hátra tolt.

Elmaradtak a tudósok,
Sok vitéz meg visszatért,
De az elmés fejedelem
A szamáron célhoz ért...

Meghalt Mátyás, s rég feledve
E lóverseny híre már,
De azóta hányszor ére
Bölcs előtt célt — a szamár?

SÁROSY GYULA.

Az obsitos látogatása Ferenc császárnál.

Nagy derék vitéz kend, vitéz Hári János,
A sereg kend nélkül bizony nagy hiányos.

Vajh! sokat beszélt el sok vitéz dologról,
Amit ember nem hall hetedhét országról.

Elbeszélte nekünk: Franciaországban
A tengernek partján, hogy járt Pádovában.

Látván ő nagy partján óriási rákot,
Ollójával fölvett egy lovas kozákot.

És midőn bejárta szép Tirolországot,
A Stájer hegyekben oly magasra hágott:

Hogy haját a napnak lángja meg ne kapja,
A hegyet végiglen csak hason mászhatta.

Máskor Mantovában kedvre táborozván,
Hétfejű sárkánnyal vitt, mint egy oroszlán.

És ki tudná végét és ki tudna mindent,
Vitéz Hári János, vajmi nagy vitéz kend!

De ha még ezerszer oly vitézlő volna,
Mint amekkorának tudja kendet Tolna,

Azt nem engedjük meg, ily jó kedvbe' lévén,
Hogy ne mondatnánk el e vidám tor végén,

Mint s hogyan járt el kend Bécsnek városában,
Király ő felsége látogatásában.

És az obsitos hős társin eltekintvén,
Megsodorja bajszát, kettőt is köhintvén.

Bécsbe — kezdé — Bécsbe, hát no hébe-hóba
Kedvem szottyant menni kis látogatóba.

Sok barátom él ott, nem egy generális,
Sőt valót beszélve, maga a király is.

Kinek ő felségét a halál torkából
Én mentettem meg, nem messze Pádovától.

Mentem, mendegéltem, vagy mit is beszélek?
Gyors fakóm vitt hátán, mint igaz, hogy élek.

Hej ha élne, most se látná senki párját!
S mint a szél elértem rajta Bécsnek várát.

És hogy a hajnallal a városba értem,
A király házára mindjárt ráismértem.

Kétfejű sasáról, mely a háztetőn ül
S mindennap egy tulkot költ egy ebédül.

Ott fakó lovamról kényesen leszöktem,
A sövényfájához, mint illik, kötöttem.

Magam végig mentem az isterázsákat,
Egytől-egyig ismert régi jó barátot;

Végre eljutottam a tornác végére,
Kezem egy ajtónak tevém kilincsére;

Vasból volt az ajtó, de nem nyilt szobába,
Szép fehér ezüstből másik nyilt nyomába.

Az ezüst után a harmadikra buktam
Tiszta szinaranyból, ott be is nyitottam.

Hát nem is hogy én, de amint rám tekinte,
Maga ő felsége szólt, s magához inte:

Isten hozta kendet, régi jó barátom!
Nos, hogy állunk? – kérdé – frissen, amint látom.

Hála Isten – mondám – megvagyok biz ott még
Igy a régi bőrben, mint láthatja fölség;

Jó fakóm is, az no, melyen ő felségét
Egykor megmentettem, járja, de a végét.

S jó, hogy említettem a szegény páráját,
Mert legott a jó úr így kezdé mondását:

Hát ugyan hol hagytad a szegényt? azonnal
Istállóba vele, parádés lovammal

Egyazon jászolból kapjon eleséget,
Még pedig aranyból, — s küldte a cselédet.

Hát te már ettél-e? — kérdezé jósággal.
Nem bizony még, felség, kérem átossággal.

Semmi no, csak ülj le — mondá, és leültem —
Van még vacsoráról egy darabka sültem.

S asztala fiából egyben ki is vette
S egy fehér cipóval én elém letette.

Erre bekiáltott a mellékszobába:
Van-e még, hej anyjok! a slivovicába?

Nincs bizony, felséges férjem és királyom,
Most kapá utolsó kortyát a lakájom.

Szólott a királyné. Ej no, küldjön el hát
A zsidóhoz át, itt a pénz, egy gárdistát.

Dictum factum, úgy lett, héj de nem hiába,
Hogy királynak hozta, gyorsan is járt lába.

S Mózsi nem hiába, hogy királynak mérte,
Finomul kitellett, mondhatom, mértéke!

És amint ekképen ittunk, eddegéltünk,
Régi harcainkról jóizün beszéltünk,

Hát közöttünk egyszer oly sikoltozás van,
Mint mikor két tábor van hadakozásban.

A királyi úrfik (most látám őket meg)
Cifra tarsolyomért összeverekedtek.

Gyermekek! — kiálta rájok édes apjok —
Hát ki van a háznál, hogy ti hajba kaptok?

Hát az angyalát is, vitéz Hári bácsit
Egy se látja? mindjárt parolát és pácsit.

Dictum factum, a kis úrfik rendre jöttek,
Vasmarkomba pompás parolát ütöttek.

Én pedig benyultam cifra tarsolyomba,
És egy-egy krajcárkát vettem a markomba.

«Nem, barátom, ezt nem engedem neked meg,
— Szólott a király — pénz nem való gyermeknek;

Pénzre több szükséged van neked, vitézem —
És én markomat már tömve, dugva érzem.

Szépen megköszöntem, rája elbúcsúztam,
Jóllakott fakómat aklából kihoztam.

S a királyi abrak nem is volt hiába,
Mert alig került be huszonnégy órába

S Bécsből itthon voltam, megcsinált gavallér,
Mert a pénz ezüst volt, s mind megannyi tallér.

Tallér bizony, hallják! még pedig lázsiás,
Hej, hogy elfogyának, mint ezernyi sok más!

De azért az Isten tartsa meg királyom,
Soh'se lesz nekem több olyan jó pajtásom.

GARAY JÁNOS.

Édes álom.

Hejh de csak jó idő! még csak félni sem kell,
Hogy meghűti magát valahogy az ember;
Kalapom valahol a szobában hagytam,
Úgy sincs már a napnak mit elsütni rajtam.
Hosszat nyujtózkodom a fa árnyékában,
Fölöttem valahol egy hamis madár van:
Kötekedésképp az érett szedret vágja,
S le-lepottyan egy az üngöm derekára.
Szegény édes anyám, hogy ha most itt érne,
Hejh de csak ellátna jó tanáccsal érte!
«Ugyan, édes fiam — mondaná a jámbor —
Nem tudod, hogy ez nem megy ki a ruhából?
Gyere, becsinálom odabenn ablakom,
Ott azután szépen, nyugodtan alhatol...»
De hisz' ő oly messze, messze van fiától,
Mint ez az akkori édes boldogságtól; —
Ez pedig csoda, hogy még el nincs feledve,
— De ez a szederfa, ez hozta eszembe!...

Nem éppen ilyen volt otthon is kertünkben?
Annak árnyékán is eleget feküdtem;
Csakhogy a kettő közt az a nagy különbség,
Hogy akkor derekam göröngyök nem törték.
Akkor anya-ölben, most a száraz földön,
Akkor nevetve, most gondolkodva töltöm
Az időt, mely röpül és röpülve lejár;
Ő a legsebesebb röpülésű madár...
Amint a legelső bimbócska kifakadt,
Megjelentünk híven a kedves fa alatt;
Lehúztuk ágait gondosan, gyöngéden,
Hogy nem fagytak-e meg ruhátlan e télen?
S ha naponkint nőve, akkora lett lombja,
Hogy árnya az egész ház népét befogta;
Oda gyülekeztünk egymás mellé sorba;
A kicsiny anyánkat ölelte, karolta,
Én meg éds's apámnak fogtam a madzagot,
S elképzeltem, hogy majd mikép durrogatok,
Ha kész lesz az ostor; hogy megyek majd vele
Seregélyt hajtani a szőlőhegy fele!...

Apánk aztán fölkelt, fölkelt, elballagott,
Anyám az én tépett ruhámon aggatott;
Fölsóhajtva közbe: «Gyerekek, gyerekek,
Hej, de csak sok bajom van nekem veletek!»
— «Majd nem lesz én velem, tudom, ha megnövök!»
Szólaltam meg a fán, éppen feje fölött.
Föltekint a hangra, s uramfia, kit lát?
Kit látna mást, mint az ő szerelmes fiát!?
«Jaj te, az Istenért! lejösz mindjárt onnan,
Hogy fákra ne mászkálj, már hányszor megmondtam.

No hisz, csak gyere le! ...» Én aztán lejöttem,
Egynéhány szép szedret szerezve útközben;
Odasompolyogtam, odaadtam néki,
Könnyű volt minekünk egyességre lépni! ...
«Látod; mért szaggatod, kis fiam, a ruhát,
Szegény ember ám a te jó édes apád;
Ülj le ide mellém, úgy sem varrok többet,
Gyere, majd olvassuk ezt a szép kis könyvet...»
S elővette a jó Genovéva könyvét;
Ismerte hiréből már az egész környék:
Sokat vándorolt, de meg is látszott rajta,
Mert ruháját az út igen megszaggatta...
Ő aztán olvasott; én buzgón hallgattam,
S azon gondolkodva, tünődve magamban:
Mily ember lehet, ki ily könyvet tud írni!?
«Bizony, édes fiam, nem olyan az, mint mi!»
— Ijesztett rám anyám; — dehogy hitte vala,
Hogy fia könyvét is olvassa valaha!...
De énnekem e könyv nem ment ki eszemből,
Éji álmaimból láthatlan kéz vert föl;
Odahajolt fölém, súgott füleimbe,
S amit súgott, arról azt mondta, hogy: írd le!
És én szót fogadtam s soha meg se bánom,
Csakhogy könyvem is oly olvasót találjon,
Mint az én szivemnek szerelmes jó anyja,
S oly fiút, ki mint én, oly szívvel hallgatja:

Ó, de hogy e képek még most sem esének
Áldozatául a rideg feledésnek?
— Nem, mert megújítva szinök' a képzelet,
Holdvilág süt rájok, a hű emlékezet;

Az lefesti a fát, ez lombjai alatt
Híven egybegyűjti az eltünt arcokat...
...Félálomban vagyok; édeset álmodom,
Szellő simogatja ábrándos homlokom.
Fönn a fa tetején, a lomb közt valahol
Édes altató dalt egy kis madár dalol; —
De én fölébredek, föl, mert azt gondolom,
Hogy anyám érinté, nem szellő, homlokom;
S hogy nem madár dalolt, hanem ő szólt nekem:
«Kelj föl már, kis fiam, édes jó gyermekem!»

KUTHEN.

A fülemile.

Hajdanában, amikor még
Így beszélt a magyar ember:
Ha per — úgymond — hadd legyen per!
(Ami nem volt éppen oly rég) —
Valahol a Tiszaháton
Élt egy gazda: Pál barátom,
S Péter, annak tőszomszédja;
Róluk szól e rövid példa.

Péter és Pál (tudjuk) nyárban
Összeférnek a naptárban;
Könnyű nekik ott szerényen
Megárulni egy gyékényen!
Hanem a mi Péter-Pálunk
Háza körül mást találunk:
Zenebonát, örök patvart,
Majd felfordítják az udvart;

Rossz szomszédság; török átok
S ők nem igen jó barátok.

Ha a Pál kéménye füstöl,
Péter attól mingyár' tüszköl;
Ellenben a Péter tyúkja,
Ha kapargál,
A szegény Pál
Háza falát majd kirúgja.
Ebből aztán lesz hadd-el-hadd,
Mely a kert alá is elhat;
Ez sem enged, az sem hagyja,
S a két ház kicsinyje, nagyja
Összehorkolnak kenyényen,
Mint kutyájok a sövényen
Innen és túl összeugat
S eszi mérgében a lyukat.

De, hogy a dologra térjek:
Emberemlékezet óta
Állott egy magas diófa
Diszeül a Pál kertjének.
A szomszédba nyúlt egy ága,
Melyet Péter, minthogy róla
A dió is oda hulla,
Bölcsen eltűrt, le nem vága.

Történt pedig egy vasárnap,
Hogy a fent írt fülemile
Ép' a közös gallyra üle,

Azt szemelvén ki oltárnak
Honnan Istent jókor reggel
Magasztalja szép énekkel:
Megköszönve a napot,
Melyre, im, fölvirradott,
A sugárt és harmatot,
A szellőt és illatot;
A fát, melynek lombja zöld,
A fészket, hol párja költ,
Az örömet, mely teli
Szivecskéjét elteli;
Szóval, a mi benne él,
S mit körében lát, szemlél,
Azt a pompát, fényt és szint,
Mely dicsőség
Semmi kétség —
Ő érette
Jött csak létre,
Csupán ő érette, mind!
Elannyira, hogy Pál gazda,
Ki gyönyörrel ott hallgatta,
Igy kiáltott örömében:
«Istenem, uram,
Beh szépen
Fütyül ez az én madaram!»

«Kendé bizony az árnyéka!
Mert olyat mondok, hogy még a...»
Hangzik által a sövényen
Egy goromba szó keményen.

«Hát kié — pattogja Pál —
Mikor az én fámra száll?»
«De az én portámon zengett,
Hogy illetné a fütty kendet?»
Pál nem hagyja: őtet uccse!
Péter ordit: ő még úgy se!

Többrűl többre, szórul szóra,
Majd szitokra, majd karóra,
Majd mogorván
Átugorván,
Ölre mennek, hajba kapnak,
Örömére a szent napnak
Egymást ugyan vérbe-fagyva —
Hanem a just még sem hagyva.

Pál azonban bosszut forral,
És a hogy van, véres orral
Megy panaszra, bírót búsít,
S melyet a vérszenny tanúsít,
A bántalmat előadja,
Jogát, úgymond, ő nem hagyja,
Inkább fölmegy a királyig
Térden csúszva; de a füttyöt,
Mely az ős diófárul jött,
Nem engedi, nem! halálig.
Nyomatékul egy tallért dob
Az igazság mérlegébe,
Mit a biró csúsztat a jobb
Oldalon levő zsebébe.

Pétert sem hagyá pihenni
A nagy, ártatlan igazság:
Nem rest a bíróhoz menni,
Hogy panaszát meghallgassák.
Így s úgy történt, — elbeszéli,
Övé a fütty, ő azt véli;
Nincs vármegye,
Ki elvegye,
Nincsen törvény, nem lehet per,
Hisz azt látja Isten, ember!
De, hogy a beszédet össze
Annál jobb rendbe illeszsze,
Az ütlegből sokat elvesz,
És a joghoz egy tallért tesz,
Mely is a bírói zsebben
Bal felől, a szív iránt
Meghúzódik a legszebben.

Felderűle a kívánt
Nap, mely a vitát eldöntse,
Hogy a fülemile-pörben
Kinek szolgál a szerencse.
Ámde a bírót most cserben
Hagyja minden tudománya,
És ámbátor
Két prókátor
Minden könyvét összehányja,
S minden írást széllyeltúr is:
Ilyen ügyről
Madárfüttyről
Mit sem tud a corpus juris.

Mignem a biró haraggal
Ráütvén a két zsebére,
S rámutatván a két félre,
Törvényt monda e szavakkal
A szegény fülemilére:
Hallja kendtek!
Se ide nem, se oda nem
Fütyül a madárka, hanem
(Jobb felől üt) nekem fütyül,
(Bal felől üt) s nekem fütyül:
Elmehetnek!

Milyen szép dolog, hogy már ma
Nem történik ilyes lárma!
Össze a szomszéd se zördül.
A rokonság
Csupa jóság
Magyar ember fél a pörtül,
Nincsen osztály, nincs egyesség,
Hogy szép szóval meg ne essék;
A testvérek
Összeférnek;
Felebarát
Mind jó barát;
Semmiségért megpörölni,
Vagy megenni, vagy megölni
Egymást korán sem akarja.
De hol is akadna ügyvéd,
Ki a fülemile füttyét
Mai napság fölvállalja?!

ARANY JÁNOS.

Az együgyű paraszt.

Amott a hegyek oldalába',
Egy kis mezei falucskába',
Egy földes uraság lakozott,
Ki egy levélre várakozott.
S hogy megkapja az izenetet,
A póstára küld egy követet,
Kinek megigér jó áldomást,
Csak hozza hamar azt az írást.
Sokat tesz egy itce bor ára!
A paraszt is fut a póstára.
S kérdez levelet az urának,
Hogy azt kiválthassa magának.

A pósta akadván kettőre,
Kitártja a kezét előre,
De Pál nem tudván az árához,
Hát hogy adjuk? szól a póstához.
A pósta magát elneveti,
S «nóc krajcer» ez a feleleti.

«Do hogy, uram! a' méreg drága,
Négy krajcár lesz illő váltsága.
Nyolc krajcár? e fél napszám díja
Fél márjás csak egy kis pénz híja.
Hisz én megfizetek emberül,
Ez úgyis a szemetre kerül.»
«Én, mond e, nem kontolok fele,
Ket nóc krajcer csak nid a fele.»

«Ennye nó, hatot adok érte,
Tudom ily drágáñ más nem kérte.
De ezt megadom az uramért:
Kend se pereljen két krajcárért,
No fogja kend.» A pósta erre
Ránéz ez izgága emberre,
S így felel komor tekintettel:
«Nóc krajcárir akarot tett el».
No, mond Palkó, én megvénhedtem,
Kenyeremnek javát megettem,
Sokat bévettem köszönettel,
Nem volt bajom csak e némettel;
Semmit sem enged a szavából,
Vegyen a lidérc a boltjából.
Azonba', hogy már megfizetett,
Míg a pósta járt s keresgetett,
Lassacskán az asztalhoz ment,
Vagy két levelet ingyen elcsent,
S mint ki szénáját jó rendelé,
Pipát tölt s ballag hazafelé.

Az ura mihelyest meglátja
Kérdezi tőle: Nó Pál bátya,
Hát kapott kend mégis levelet?
Ugy-e, hogy eljött a felelet?

«El ám; de uram, megvénültem,
Hogy még úgy össze nem kerültem;
Nem volt ily ára a levélnek,
Miolta csak emberek élnek,

Mikor két kis semmi levélért
Higyj' el az úr, hogy nyolc krajcárt kért.»

«Jaj kend a póstát nem esmerte,
Hiszen úgy van az országszerte,
Szabott ára van ott mindennek,
Már oda csak fizetni mennek.»

«Bár is uram! de nem jól tette,
Ki az elsőbe' megfizette,
Mert el is kényesedik vele,
Ha mindig elkél a levele.
De én bezzeg, ha megfizettem,
Azt a németet rá is szedtem.»

«Hogy-hogy?» «Jaj mert uram, azalatt,
Míg ott a pósta jött, ment, szaladt,
Már az Isten vagy áld, vagy megvér,
De látván, hogy annyit meg nem ér,
Még hozzá loptam két levelet.
Ugy-e, hogy e nagyobb emelet?»

Az úr kacag s kérdezi tőle:
Hát már Palkó, mi lesz belőle?
E mindkettő a más levele,
De kend osztán mit csinál vele?

«De biz uram, nem megy e kárba,
Mert van egy öcsém Fejérvárba,

Kit ezelőtt két esztendővel
Egy verbunkos elvitt erővel.
Jó lesz neki az egyik levél,
S megizenem, hogy az úr is él.»

Szentjóbi Szabó László.

Leányok számára.

A honleány.

Ha végig nézek szép hazámon,
Arcom hevül, szemem ragyog;
Kimondom édes büszkeséggel,
Hogy én magyar leány vagyok.

Egy gazdag érzés él szivemben,
Amelynek minden csöppje kincs,
Egy érzés, hogy honszeretetben
A magyar nőnek párja nincs.

Mátyásnak anyja ősz hajával,
Deli Rozgonyiné üdén,
És mind, akik szenvedtek egykor,
Mosolygva lengnek most elém.

Mély áhitattal zengi ajkam
A délceg Zrinyi Ilonát,
Ki hű maradt honához annyi
Veszélyen, akadályon át.

Előttem áll kesergve, gyászban
A szomorú Perényiné,
Midőn a hősöket temette,
És szive nem szakadt belé!

S az egri nők felejthetetlen
Regéje visszhangzik ma is;
A harcban éles kardok ellen
Bátorságuk volt a paizs.

S kinek nevét a dal nem őrzi,
Mert csöndben éltek s haltak ők,
Hazájukat forrón szerették
Mind, mind, az áldott, gyönge nők.

Bármennyit búsongott az özvegy
Bármint örült a hajadon:
Szive virága volt mindegyiknek,
Tavaszát benned látta, hon!

S akik csak egy imát rebegtek,
Kiknek csupán egy könyje hullt,
Kik egy sebet begyógyítottak,
Kiket megihletett a mult.

Ó, mind koszorut érdemelnek;
Betölték hivatásukat,
S példájok késő századokra
Fénylik s dicső ösvényt mutat.

Azért, ha szép hazámra nézek,
Arcom hevül, szemem ragyog;
Szivemnek büszkesége, hogy
Én is magyar leány vagyok.

RUDNYÁNSZKY GYULA.

Mária méhei.

Félig meghalva, félig élve
Nyög ágyon az Isten szegénye,
Mély gödrében megtört szemének
Bágyadt-világú mécsek égnek,
Míg arcán a kemény nyomornak
Sötét, zilált redői folynak.
Könytől nyirkos, rohadt a szalma,
Sem éjjel, sem nappal nyugalma,
A vér szünetlen háborúba';
Föl-föllázad, s megdermed újra,
És ő mint a háborgatott vad
Rohanna, futna — s összeroskad;
— Ám az inségben, elhagyatva
Van még a ki meglátogatja,
A hit, ez édes földi angyal,
Ki elbeszélget vele halkkal
Csodás dolgokról, amelyekre
Minden fájdalma elfeledve.
Sőt az álom leplébe födve
A szent Szűz is feltün előtte,
S betölti lelkét illatokkal,
Hogy a gyönyörben szinte elhal.

Ily szent látmányra lelkesülten
Föl-fölsóhajt: «Ó drága Szűzem,
Megváltómnak jó, édes anyja!
Hallgass meg e nagy búba'-bajba';
Angyal-kezeddel vedd le terhem,
Ne engedd, hogy kétségbeesem.
Hiszen több már, több mint a fűszál,
Ki enyhülést lelt lábaidnál;
Egynek megoldád néma nyelvét.
Másnak nehéz sebét hegesztéd,
S kinek keze csüngött meredten,
Most már erős munkára serken;
Csak én bajom feledte volna
A betegek hű gyógyítója?
Ah, aki annyin könyörüle,
Az üdvösség édes szülője,
Hétfájdalom királyi anyja,
A fájó szív nyögését hallja.
Igaz, hogy semmi, semmi kincsem,
Legfőbb gazdagságom az Isten.
Szegény vagyok, az ő szegénye,
A mi enyém: egy köpü méhe.
Mely a természet jóvoltából
Minden költség nélkül is ápol,
De a szegénynek ez is drága,
Mert mindene... egész világa;
Mégis — ha Isten szent kegyelme
Lenéz nyomorgó életemre —
Mézes köpüm — anyám, királyném!
A te szent oltárodra tenném;
Mert a méznél, mit rejt magába,

Édesb nekem, édesb a hála.»
A szegény ember könyörgése
Magas mennyekbe jókor ért be,
Máriának buzgó fohásza
Gyógyharmatot csorgat reája;
Ki már a síré volt, a Lázár,
Fölgyógyula, és ime fönjár.
Elmult a baj, elmult a rossz nap,
Erő, egészség duzzadoznak
Arcán, szemében és szivében,
Keze, lába munkára készen;
De a szívnek legszebb virágát,
A köny s fohász szülötte hálát
Mit fölnevelt a beteg lelke,
Az egészséges elfeledte;
Sőt, hogy bűnét be is tetézze
A tört eskü gyarló vitéze,
A méhet, melyet áldozatra
Szánt egykor — jó pénzen eladta.
És ó! mi történt? az egeknek
Erői mostan nem pihentek;
Elment az ember köpüjével,
De helyére alig vivé el,
Midőn a méh nagy zúdulással
Kitör lakából s messzeszárnyal.
Röpült... röpült... míglen megálla
A Márja-templom oldalába',
És ott raká meg drága sejtjét
E boszuálló, fürge kis nép,
Od' adván mézét Máriának,
E méznél édesebb anyának,

Hogy a lelketlent megálázza,
Ki elfeledte, mi a hála.

MINDSZENTY GEDEON.

Az anya gyermekéhez.

Ha csendes alkonyatkor
Imára hí az estharang szava,
Tedd össze, gyermekem! kacsóid,
S borulj le térdre, szivem magzata!
  És most mondd utánam szépen,
  Hisz olyan kedves az a kis ima
  No mondjad, mondjad, lelkem:
    Üdvözlégy Mária!

Csend ült az esti tájra,
Szentély varázsa, égi hatalom...
A kis harang hívó szavára
Elcsendesült a völgy, a rét s halom,
  Szentéllyé lőn a táj künn
  S az estharangszó áldozat-ima,
  Ó! mondjuk, mondjuk együtt:
    Üdvözlégy Mária!

A néma táj körében
Emeld, emeld föl, gyermekem! szemed
S e szentély ékes boltozatját
Szemléld, csodáld a csillagos eget...
  Ezernyi égő lámpa
  Hint fénysugárt a táj oltárira,

Borulj le velem és mondd:
Üdvözlégy Mária!

Ime! nézd, ottan messze,
Mi jő föl ott a dombtető fokán?
Szelid-sugárú esti Hold kél,
Az öröklámpa e szentély honán...
Ki gyújtá ott fönn azt meg?
S kiért, kiért kell ott lángolnia?
— Kit úgy köszöntünk, úgy-e:
Üdvözlégy Mária!

De a harang elnémul,
A fuvalom elhozza végszavát
És hallga csak!... még egyet kondul
S bevégezé el-elhaló dalát.
De ime visszhang ébred,
Bokor tövén a fülemile dala...
Jer! ó jer! mondjuk együtt:
Üdvözlégy Mária!

Eltűnt a táj varázsa,
A csendes est bús éj-magányra vál,
Megrezzen újra a virág s lomb,
Sötétül egyre a szelid homály...
Elnémul lassan, lassan
A csattogány is s szün a dal-ima...
Még egyszer mondjuk együtt:
Ó légy örökre üdvöz, Mária!

Kalocsay Alán.

Szent Erzsébet betege.

Koldus jöve lázban vánszorogva
Wartburgba egy téli délután.
Testén fekély, keze gyönge, csonka,
Bú árnyéka felhős homlokán.

A vár népe messze elkerüli,
Irtózva fut tőle a cseléd,
A koldusnak lepergő könyüi
Nem hatják meg senkinek szivét.

Az udvarban összeroskad végre
A fáradtság és a kín miatt.
Ott öntözi sebeinek vére
A szegényes, vékony rongyokat.

De ki az, ki lehajlik szeliden
Föléje, mint égnek angyala?
Simogatja könyes arcát szépen,
S vigasztalón imigy zeng szava:

«Jöjj velem, te szegény elhagyott hát,
Hadd kötöm be égő sebedet;
Földerítem bánatod homályát
S ott leszek, míg megenyhülsz, veled.»

S a beteget, fölsegítve lágyan,
Bevezeti a vár asszonya.
De nincsen már hely a palotában,
Betegekkel telt minden szoba.

Nincs egyéb, csak édes férje ágya,
Nyugvóhelyet abban vet neki,
S habár urát messze útról várja,
A koldust az ágyba fekteti.

S ápolgatja, mosogatja szépen
Délutántól öreg estelig,
S hogy az óra éjfélt kondul épen,
A kifáradt gróf megérkezik.

A cselédek nosza összesúgnak:
«Uram, ágyad vérrel szennyezett.
Nincs egy kamra, hol tört tagjaidnak
Készithessünk egy kis nyughelyet.

Te fáradsz, míg künn a zivatar zúg,
Hogy boldogítsd néped s házadat,
S im, számodra nincs egy nyugalmas zúg.
Idegenek lakják váradat!»

Dühösen ront a gróf a szobába,
Nejét durva szókkal illeti,
S hogy megnézze: ki fekszik az ágyba',
A redőket zordul szétveti.

S elsápad a gróf, remeg az ajka,
Szivében megáll a vérfolyam:
Az ágyban a párnákba takarva
A Megváltó vérző teste van.

Ott van még a szegek helye is rajt',
És fején a töviskorona,
S a panaszos fohászra megnyilt ajk
Mintha szelid búval szólana...

És Erzsébet ott áll szótlan ajkkal,
Feje fölött égi fény ragyog.
Térdre hull a gróf — s fönn boldog arccal
Mosolyognak a kis angyalok.

BÁN ALADÁR.

Rozgonyiné.

«Hová, hová, édes férjem?»
«Megyek a csatába:
Galambócon vár a török,
Ne várjon hiába».
«Megállj, megállj, édes férjem!
Ne menj még csatába,
Befordulok egy kicsinyég
Öltöző szobámba.»

«Én kegyesem, szép hitvesem,
Ellenemre jársz-e?
Sima vállad, puha kebled
Töri az a páncél;
Félve tartod a nagy kardot
Remegő kezedben,
Mit keresnél, gyönge asszony,
Véres ütközetben?»

«Azt keresem, hív magyar nő,
Véres ütközetben,
Hogy lehessek élve, halva,
Mindig közeledben;
Súlyos a kard, de nehezebb
Százszor is a bánat;
Jobban töri, mint a páncél,
Kebelem utánad.»

Gyöngyös arany fejkötőjét
Sisakkal borítja,
Karcsú, füzött selyem-vállát
Páncélba szoritja;
Kardot is köt: bársony övre
Gyémántos fogantyút;
Pici piros csizmáira
Szép ezüst sarkantyút.

Csalogatja csemegével
Muci paripáját;
Lenge szellő lebegteti
Tengerzöld ruháját.
Széles úton, poros úton
Felleget ver a ló,
Csillámlik a... csillámlik a
Fényes acélpatkó.

«Fogadj Isten, húgom asszony,
Itt az ütközetben;
Nyilat ugyan, a mint látom,
Hoztál szép szemedben —»

«Uram király, Zsigmond király;
Nem oly divat már ma
Nyillal lőni, mint felséged
Fiatal korába.»

Galambócot a Dunáról
Ostromolni kezdik;
Folyamon is, szárazon is
Egyre törik, vesztik.
Elől, elől Rozgonyival
Kedves élet-párja,
Hív szerelme, szép Cicelle,
Szentgyörgyi leánya.

Pogány török a Moráván
Érkezik új haddal:
«Most vitézek! hajós népek!
Közös akarattal!»
Maga vivé Rozgonyiné
Ellenük a gályát,
Követi a sok dalia
Lobogós ruháját.

Szól az ágyú — szokatlanul
Durva ozmán fülnek;
Hajóira tűz-kanócok,
Koszorúk repülnek:
«Vizet, vizet!» a pogányság
Ordítoz hiában;
Mind odaég, bár van elég
Víz a nagy Dunában.

Maga Murad ezt a dolgot
Nem veszi tréfára,
Közeledik nagy hadával
Törökök császára;
Százezerre megyen serge,
Sok basával, béggel,
Török, tatár, spahi, jancsár
Válogatott néppel.

Kár volt neked, Zsigmond király
Mindjárt megijedned,
Gyalázaton a pogánytól
Egérutat venned.
Fut a farkas néha, néha,
De szikrázó foggal;
Népedet te átkeletted
Szökve, mint a tolvaj.

Spahi, jancsár utóhadnak
Ered az inába:
Sok rohan ott éles tőrbe,
Még több a Dunába:
Gyalog szerrel a király is
Csak nehezen futhat;
Jó Rozgonyi karja, kardja
Csinál neki útat.

«Hej! ki hozza, kormányozza
Ide azt a gályát?
Vagy már senki meg nem menti
Magyarok királyát?»

«Én, én hozom, gyönge asszony,
Hajómat az éjben:
Ülj fel uram, Zsigmond király,
Te is, édes férjem!»

Lászlóvárott a magyarság
Vala bátorságban:
Híre futott a csatának
Szélyel az országban.
Egy árva szó sem beszéli
Zsigmond győzedelmét;
Mind a világ, széles világ
Rozgonyi Cicellét.

ARANY JÁNOS.

A szegény asszony könyve.

Egy szegény nő, Isten látja,
Nincs a földön egy barátja;
Agg, szegény és gyámolatlan,
Ül magán a csendes lakban.
Gyásza nincsen, gyásza rég volt,
Még midőn jó férje megholt;
De ruhája mégis gyászol:
Szive fél a tarkaságtól.
Dolga nincs, hogy volna dolga?
Kis ebédhez nem kell szolga,
S az ebédnél nincs vendége,
Csak a mult idők emléke.

Aki maga néz a tálba,
Azt az étel nem táplálja;
Több annak a gondolatja,
Mint a mennyi jó falatja.
Gondol vissza és előre,
A sok jó és bal időre;
S félig étel, félig bánat:
Mindkettőbe bele fárad.

Hejh, nem így volt hajdanában,
Míg nem járt özvegy ruhában:
Tele kamra, tele pince,
S mindig kézben a kilincse,
És szegénynek és boldognak
Udvar és ház nyitva voltak.
Vendéget nem kelle kérni,
Önként szoktak ők betérni:
Viz' dicsérni, bor' fecsélni,
És a gazdát nem kimélni.
A szegény, kit Isten küldött,
Ide gyakran beköszöntött,
És azon, mit innen elvitt,
Lelkében nem tört meg a hit:
Nem hideg pénz, hideg arcok,
Eleség volt az ajándok.
És ha néha úgy történék,
Bár nagy ritkán, nem jött vendég.
Akkor sem lőn üres a ház,
Bőven volt az istenáldás:
Jobbra, balra a sok gyermek,
Játszottak és verekedtek,

S gondjaiért az anyának
Sok bajt, örömet adának.

Hajh azóta csak bút látott,
Hogy a gazda sírba szállott:
Gyermekei szétfutottak
Napkeletnek, napnyugotnak,
S a szegény nő elhagyatva
Úgy maradt, mint a szedett fa.

Az idő jár, s ő csak megvan,
Hol reményben, hol bánatban.
Szűken teng kis vagyonából,
És ha néha sorsa fordul,
Gazdálkodni még most sem tud.
Ha neki van, másnak is jut:
Jobb időkből rossz szokása,
Hogy a könyeket ne lássa,
Megfelezi kis kamráját,
S maga gyakran szükséget lát.

Most ott ül az ablak mellett,
Imakönyvében keresget.
Könyvét híják Rózsáskertnek,
Melyben szent rózsák teremnek.
Régi, jó, de kopott jószág,
Melyet még csak a barátság
S egy pár ernyedt szál tart össze,
Oly igen meg van viselve.

S im kopognak, és köhentve
Az öreg jó Sára lép be:
«Isten áldja meg, nagyasszony!
Most ugyan csak legjobb itthon.
Jó, hogy ilyenkor ki nem jár,
Majd elvesztem, oly nagy a sár».
«Hát mi jót hoz Sára néni?»
«Istenem! bár tudnék hozni.
Egy kéréssel jöttem volna,
Ha miatta meg nem szólna,
Oly nehéz most a szegénynek,
Tán jobb volna, ha nem élnek.
Imádságoskönyvet kérnék,
Higyje meg, most oly jól esnék,
Mert hiszen, ha már az ember
Szépszerint jóllakni sem mer,
Már ha szűken él kenyérrel,
Éljen Isten igéjével,
Így legalább árva lelkünk'
Az imádság tartja bennünk.
Itt, tudom, van heverőben:
Adjon az Isten nevében!»

«Jó asszony, felelt az özvegy,
Könyvem nincs több, csak ez az egy,
De ha már úgy megkívánta,
És ettől függ boldogsága,
Vegye egy felét jó névvel,
Én beérem más felével.»

Most a két jó öreg asszony,
Hogy semmi jót ne mulaszszon,
Fél könyvből, de nem fél szívvel,
Imádkoznak este, reggel,
S ha van Isten mennyországban,
Nem imádkoznak hiában.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY.

Az árva.

Letünt egemről mind a szép remény,
Az ifjú álmok elröpültenek;
Ó, mily korán maradtam árva én;
Mi régen ejtnek könyet e szemek!
Mind, mit szerettem, lenn a sírba' van,
Azért árvának nem mondom magam!

Van egy anyám, kisérem napjait,
Jó s rossz napokban, mint kisérhetem;
Csak a halál, mi tőle elszakit,
Mind végiglen az övé életem.
Hazám! te vagy ez, anyám sírba' van,
De mégse mondom árvának magam.

Van egy atyám, kit régen ismerek,
Bár nyájas arcát nem láttam soha;
Kegyelme ömlik, mint a tengerek,
Akkor, midőn méltóbb ránk ostora,
Míg ő velem, bár minden sirba' van,
Nem mondom, Isten! árvának magam.

JÁMBOR PÁL.

Vándor madár.

A gálya reng... s a néma tengerész
Fáradt szemével a magasba néz;
Borongó, síró alkony-ég alatt
Lát fönn repülni vándor madarat...

«Hová, hová, bolyongó kis madár?
Utánad éj... előtted nincs határ, —
Süvölt a szél... kel a vihar legott,
Szállj árbocomra, jer! pihenj meg ott!»

«Jó tengerész! én nem pihenhetek;
Vágy ragad engem és szivem beteg!
Sietnem kell az oceánon át,
Hogy megláthassak egy távol hazát!»

... Csillag kigyul — mint égi biztatás
Reszket felé... nincs vezetője más!
A mindenségben minden elpihent,
Csak a madár száll a magasba fent.

És újra virrad... újra alkonyul...
Szigetre ér, hol üdvbe, kéjbe fúl.
A földi lét s a gazdag illatár
Csábítva int: «Állj meg, szegény madár!»

«Maradj velünk... itt éden a világ!
Balzsam a lég s nem hervad a virág!
Feledd hazádat — úgy is mostoha!»
— «Hazát feledni?... Nem lehet soha!»

És száll tovább... dús városokba tér,
Hol gondtalan pompázik a ledér,
Aranykalitban száz madár cseveg,
S a csüggedt vándort így marasztja meg:

«Bohó madár! nem kínoz a bilincs —
Jutalma jólét és fájdalma nincs!...
Sivár honod mily boldogságot ad?
Hisz koldus és zord!» — «Koldus és szabad!»

«Fészked leverte... kővel megdobált,
Dalod gúnyolta s gyötrelmedre vált,
Mi vonz hát hozzá, valld meg igazán!»
«Önző rabok ti! ez az én hazám!»

Tovább, tovább!... vergődve, fázva bár
Röpül tovább a bujdosó madár,
A hideg ürbe tétován tekint,
Meg-megalél s tovább röpül megint!

...És végre látja!... ott a völgy, halom!
Honából reng a késő fuvalom!...
Remegve, égve, mámorral tele
Omlik az édes honi földre le!...

Szétnéz utolszor... észrevétlenül,
Elhagyva, árván egy sírdombra ül...
Ajkán, rebegve, végső dal fogan,
Leejti szárnyát... s meghal boldogan!

ÁBRÁNYI EMIL.

Anyám háza.

Ez a város, ez az utca
Nekem olyan ismerős,
Érezem, ha végig járom,
Hogy az emlék mily erős...
Ebben van a kis fehér ház,
Annyi nagyobb, szebb között...
Áldd meg Uram azt a házat,
Áldd meg azt a küszöböt!

Gyermek voltam, kicsi gyermek.
Mi az élet? nem tudám,
Ott repült a kicsi házban
Egyik nap a más után.
Mindenik nap megvolt áldva
S új örömbe öltözött...
Áldd meg Uram azt a házat,
Áldd meg azt a küszöböt!

Volt a háznak udvarában
Egy piciny, parányi kert,
Mint virági, úgy nyilt lelkem
Napról-napra, fényre kelt,
S mint a rózsák nyilt kelyhébe
Harmat — szállt belé a hit...
Áldd meg Uram azt a kertet,
Áldd meg pici bokrait.

Abban munkált gondos kézzel,
Gyomot irtva jó anyám,

Anyakéz a gyermekszívben
S kertben gyomot nem hagy ám!
Azért hittem én s reméltem
Ottan mindenekfölött...
Áldd meg Uram azt a házat,
Áldd meg azt a küszöböt!

S akit sokan megtagadnak
Balgák, vakok — láttam én
Ott abban a kicsi házban,
A jó Istent!... könnyedén
Ne nevessen e nagy szóra
Senki! úgy van, láttam őt!
Őtet, kinek keze áldja
Azt a házat, küszöböt.

Láttam őt a szegénységben,
Amelyre büszke vagyok,
Láttam őt a boldogságban
— Most is lelkemen ragyog —
Láttam őt balsorsban, gyászban,
Anyám könyező szemén,
Ó az áldó, sújtó Istent
Sokat, sokszor láttam én.

És abban a kicsiny házban
Megtanultam: hogy a föld
Csalfa, hazug, búra, fényre
Egyaránt álarcot ölt,
Hogy valóság, szilárd támasz
Egy van csak a föld fölött...

Te, ó Uram . . . áldd meg, kérlek,
Azt a házat, küszöböt . . .

Ott tanultam, hogy az Isten,
Hogyha őt hiszed, megáld,
Meggyógyít az égi kézzel,
Mely imént sujtón talált . . .
Engem is sújtott keményen —
De megáldott azután,
Meg ezerszer — vagy nem él-e
A kis házban jó anyám?

S ha családom kis körében,
Végignézek multamon,
Melyen, ahány istenáldás,
Ugyanannyi köny vagyon,
Fölmerül a kis ház képe
Gyermekálmaim között —
Áldd meg Isten azt a házat,
Áldd meg azt a küszöböt!

Tartsd meg, hiszen elfeledtek
Engem ott már, csak e ház
Meg az istenáldott lélek,
Aki abban ott tanyáz,
Az anyának szive őriz
De az énnekem elég,
Áldd meg Uram! áldd meg őtet,
Áldd meg az anya szivét . . .

Tán mégegyszer visszatérek
Búra, jóra, nem tudom . . .

Végigmegyek új meg újra
A jól ismert útakon,
Hogy azt kérjem, ha megroskad
Térdem a küszöb fölött:
«Áldd meg Uram azt a házat!
Áldd meg azt a küszöböt!»

VÁRADY ANTAL.

Itthon.

Mind a madár a fészkére,
Szomjú vándor hűvös érre,
Mint a gyermek anya-ölbe:
Vágyom én e nyájas körbe.

Itt, enyelgő kis családom
Közt, van az én jó világom;
Künn borong bár a magasban:
Itt örökké csillagos van.

Csillogó szem, mosolygó ajk;
Ez az amit szivem óhajt,
S küszöbömet átallépve,
Ez derül itt én elémbe.

Szivem ifjul, gyermekké lesz:
Kis örömet nagynak érez,
Körülem is ártatlan kedv
Játszi pillangója repked.

És felejtem egyelőre
Gondjaimat a jövőre.
Mi nehéz súly függ e vállon,
Nehogy kedvök búra váljon.

Gyermek szívvel, öntudatlan
Nyugszom meg e gondolatban:
Hogy övéit el nem hagyja,
Ki mindnyájunk édes atyja.

ARANY JÁNOS.

Családi kör.

Este van, este van, kiki nyugalomba!
Feketén bólingat az eperfa lombja,
Zúg az éjibogár, neki megy a falnak,
Nagyot koppan akkor, azután elhallgat.
Mintha lába kelne valamennyi rögnek,
Lomha földi békák szanaszét görögnek.
Csapong a denevér az ereszt sodorván,
Rikoltoz a bagoly csonka, régi tornyán.

Udvaron fehérlik szőre egy tehénnek:
A gazdasszony éppen az imént fejé meg,
Csöndesen kérődzik, igen jámbor fajta,
Pedig éhes borja nagyokat döf rajta.
Ballag egy cica is — bogarászni restel —
Óvakodva lépked hosszan elnyult testtel,
Meg-megáll, körülnéz; most kapja, hirtelen
Egy iramodással a pitvarban terem.

Nyitva áll az ajtó: a tüzelő fénye
Oly hivogatólag süt ki a sövényre.
Ajtó előtt hasal egy kiszolgált kutya,
Küszöbre a lábát, erre állát nyujtja.
Benn a háziasszony elszüri a tejet,
Kérő kis fiának enged inni egyet;
Aztán elvegyül a gyermektársaságba,
Mint csillagok közé nyájas hold világa.

Egy eladó lány a tűzre venyigét rak,
Ő a legnagyobb s szebb . . . a hajnali csillag.
Vasalót tüzesít: új ruhája készen,
Csak vasalás hija . . . s reggel ünnep lészen.
Körül az apróság, vidám mese mellett,
Zörgős héjú borsót, vagy babot szemelget;
Héjából időnként tűzre tesznek sokat,
Az világítja meg gömbölyü arcukat.

A legkisebb fiú kenyeret kér s majszol,
Üszköt csóvál néha s tűzkigyókat rajzol;
Olvas a nagyobbik nem ügyelve másra:
E fiúból pap lesz, akárki meglássa!
Legalább így szokta mondani az apjok,
Noha a fiú nem imádságon kapkod;
Jobban kedveli a verseket, nótákat,
Effélét csinálni maga is próbálgat.

Pendül a kapa most, letevé a gazda;
Csíkos tarisznyáját egy szögre akasztja;
Kutat az apró nép, örülne, ha benne
Madárlátta kenyérdarabocskát lelne . . .

Rettenve sikolt fel, amelyik belé nyul:
Jaj! valami ördög... vagy ha nem, hát kis nyúl!
Lesz öröm, alunni sem tudnak az éjjel,
Kinálják erősen káposztalevéllel.

A gazda pedig mond egy szives jó estét,
Leül, hogy nyugossza eltörődött testét,
Homlokát letörli porlepett ingével,
Mélyre van az szántva az életekével.
De amint körülnéz a víg csemetéken,
Sötét arcredői elsimulnak szépen;
Gondüző pipáját a tűzbe meríti,
Nyájas szavú nője mosolyra deríti.

Nem késik azonban a jó háziasszony,
Illő, hogy urának ennivalót hozzon;
Kiteszi középre a nagy asztalszéket,
Arra tálalja fel az egyszerü étket...
Maga evett ő már, a gyermek sem éhes;
De a férj unszolja: «Jer közelebb, édes!»
Jobb ízü a falat, ha mindnyájan esznek...
Egy-egy szárnyat, combot nyujt a kicsinyeknek.

De vajjon ki zörget? «Nézz ki, fiam, Sára!
Valami szegény kér helyet éjszakára;
Mért ne fogadnók be, ha tanyája nincsen?
Mennyit szenved úgyis sok bezárt kilincsen!»
Visszajő a lányka az utast behíván;
Béna harcfi lép be, sok jó estét kíván:
«Isten áldja meg a kendtek ételét is,
(Igy végezi a szót) meg az emberét is!»

Köszöni a gazda: «Része legyen benne!...
Tölts a tálba, anyjok, ha elég nem lenne».
Akkor hija szépen, hogy üljön közelébb...
Rá is áll az könnyen, bár szabódik elébb.
Éhöket a nagy tál kívánatos ízzel,
Szomjukat a korsó csillapítja vízzel;
Szavuk sem igen van azalatt, míg esznek,
Természete már ez magyar embereknek.

De mikor aztán a vacsorának vége,
Nem nehéz helyen áll a koldus beszéde;
Megered lassanként, s valamint a patak,
Mennél messzebbre foly, annál inkább dagad.
Az idősb fiú is leteszi a könyvet,
Figyelmes arcával elébb-elébb görnyed,
És mihelyt a koldus megáll a beszédben:
«Meséljen még egyet!» — rimánkodik szépen.

«Nem mese az gyermek!» — így feddi az apja.
Rátekint a vándor, és tovább folytatja.
Néma kegyelettel függenek a szaván
Mind az egész háznép, de kivált a leány.
Ez, mikor nem hallják és mikor nem látják,
Pirulva kérdezi tőle... testvérbátyját;
Három éve mulik, hogy az után kérdez,
Még egy esztendőt vár, nem megy addig férjhez...

Este van, este van... a tűz sem világít,
Kezdi hunyorgatni hamvas szempilláit;
A gyermek is álmos... egy már alszik éppen
Félrebillent fejjel az anyja ölében.

Gyéren szól a vendég, s rá nagyokat gondol,
Közbe-közbe csupán a macska dorombol.
Majd a földre hintik a zizegő szalmát...
S átveszi egy tücsök csendes birodalmát.

ARANY JÁNOS.

A gazdag.

Volt egyszer egy dúsgazdag ember,
Ki, hogy nem voltak gyermeki,
Elvégezé vala magában
Rokonit fölsegíteni.
Ő egyedül áll a világon...
Azok hadd boldoguljanak!
S roppant kincsét köztük felosztván,
Örültek az atyafiak.

S a jóltevőt, öreg korára
Magához hívja mindenik;
Irják, kik tőle messze laknak,
Hogy híven gondját viselik.
De az öreg a meghívásnak
Sok számos évig ellenáll;
Elindul végre és bekopogtat
A legelső atyafinál.

Nem ösmerték meg. Ő belépett
A házhoz útas képiben,
Ki szállást kér egy éjszakára,
S tovább megyen, ha megpihen.

Mert terve az volt: széllyel nézni
A rokonok között elébb;
Hogy hol leend legjobb leélni
Még hátra lévő idejét?

Nagy fényüzés volt a családban,
Éjjel nappal zajgott a ház;
Nem látott olyat, aki fárad,
Csak olyat, aki lakomáz;
S gondolja búsan: nemsokára
Itt sírva kérnek kenyeret!
Szükség kiséri a pazarlást...
S vevén botját, útnak ered.

Elért a második rokonhoz,
S házi békét nem lele ott;
Szüle, hitves, testvér egymással
Ellenkedett, civakodott.
De föl is volt fordulva minden...
S ő már korán útban vagyon.
Jaj az egyet nem értő háznak,
Mert istenáldás nincs azon!

A harmadik rokon fukar volt;
Zárt ajtók s vas-rácsok megett, —
Panasszal lévén szája telve, —
Rongyoskodott, szegénykedett.
Szállást nem adhat! (Félti kincsét,
Tolvajcsíny, rablás gyakori!)
S mond a vándor: maradj magadnak
Földnek gyász terhe, zsugori!

Közelgetvén a negyedikhez,
Szigorú arca földerül;
Rend, tisztaság, jóllét köszönti
A lak felől már messzirül.
Nagy gazdagság, kincs nincs a házban,
De van éltető szeretet,
Van hűség, béke s megbecsülik
A szüléket, a véneket.

A vándort szivesen fogadják,
Ki fölfedezvén önmagát,
Örömkönyet sír érkezésén
A rég váró kedves család,
Melynek vidám, boldog körében
Éldegélvén sok ideig,
Az öreg éltének utólja
Szép csendességben letelik.

TOMPA MIHÁLY.

A madár fiaihoz.

Száraz ágon, hallgató ajakkal
Meddig ültök csüggedt madarak?
Nincs talán még elfeledve a dal,
Melyre egykor tanítottalak;
Vagy ha elmult s többé vissza nem jő
A víg ének s régi kedvetek:
Legyen a dal fájdalmas, merengő...
Fiaim, csak énekeljetek!

Zivatar volt; — földult berkeinken
Enyhes, árnyas rejtek nem fogad;

S ti hallgattok! elkészültök innen,
Itt hagynátok bús anyátokat?
Más berekben másképp szól az ének,
Ott nem értik a ti nyelvetek...
Puszta bár, az itthonos vidéknek,
Fiaim, csak énekeljetek!

Hozzatok dalt emlékül a hajdan
Lomb- s virággal gazdag tájirul,
Zengjétek meg a jövőt, ha majdan
E kopár föld újra megvirul.
Dalotokra könnyebben derül fény,
Hamarabb kihajt a holt berek!
A jelennek búját édesítvén:
Fiaim, csak énekeljetek!

A bokorban itt az ősi fészek,
Mely növelte könnyű szárnyatok;
Megpihenni most is abba tértek,
Bár a fellegek közt járjatok!
S most, hogy a szél, összerázta, tépte:
Úgy tennétek, mint az emberek?
Itt hagynátok, idegent cserélve?...
Fiaim, csak énekeljetek.

TOMPA MIHÁLY.

Pókainé.

Emelkedik a Nap már a hegyek fölé...
Kelj föl nyoszolyádból, özvegy Pókainé!
Tárogató harsan, tenger nép az utcán:
Szentpáli csatából jő Bátory István.

Fölkel és kitekint, semmit sem hall, nem lát,
Csak csörgő láncok közt két szerelmes fiát,
És csak annyit mondott, több ereje nincsen:
«Bátory, Bátory, verjen meg az Isten!»

A két fiú hallgat, az ablakra fölnéz;
Büszke, szabad homlok, sebzett arc, békós kéz,
Köny, sóhaj, fájdalom, minden eltemetve,
Hogy a kisérőknek ne telhessék kedve.

«Ti fiaim vagytok, anyátok vagyok én!»
— Kiált Pókainé, föleszmélve büszkén —
«Övé a győzelem, mienk a becsület,
Ó, de hogy lássalak vérpadon titeket!»

Jár, kel öntudatlan, fátyolt vet magára,
Fekete a fátyol, jól illik arcára,
Gyűrűt és nyakláncot, minden ékszert, lehányt,
Csak szemén szikrázott drága nehéz gyémánt.

«Nagyságos fej'delem — és elcsuklott szava,
Elitélt fiaiért könyörög az anya —
Én könyörgök, nézz rám, én, aki gyülöllek;
Térdelek, mint szolga, sírok, mint a gyermek.»

Trónján ül Bátory, Erdély fejedelme,
Szivében aluszik irgalma s kegyelme.
De haragja ébren, boszúja szomjú még,
Büszke homlokáról oda van a fönség.

«Im, ítélt közöttünk Isten sujtó karja,
A pártütő hadat sírhalom takarja;
Gyáván, nyomorultan fut Békési Gáspár,
Fiaidra pallos, reád gyalázat vár.»

«Gyalázat én reám, Békésire átok.
Én szívből gyülöllek, ő trónodra vágyott,
Fiaim a székely szabadságért küzdtek,
Vitéz fiaimnak bocsáss, kegyelmezz meg!»

Nem felel Bátory, indulattal kél fel,
Inti Pókainét s kimutat kezével:
Bitófák állanak sűrűn ott a téren,
Székelyek függenek rajtuk harmincnégyen.

«Pártütés a székely híres szabadsága,
Elfeledte: székely támad, székely bánja!
Nem vagyok festett kép, nem leszek gyermekbáb,
Fejedelemmé tőn Isten s Erdélyország!»

«Verjen meg hát Isten, támadjon föl Erdély!»
Kiált Pókainé s többé nem sír, térdel,
Nagy fájdalma lelkén nagyobb elszánást szül,
Elfordul kevélyen és távozni készül.

«Megállj!» szól Bátory s arca rettentő lesz.
Megáll és leborul: «Kegyelmezz, kegyelmezz!»
«Egyiknek kegyelem, a másik haljon meg;
Válaszd ki, amelyik kedvesebb szivednek.»

«Kegyetlen kegyelem, fájóbb öröm búnál,
Ó Bátory, látszik, hogy atya nem voltál!»
Szegény Pókainé, mint egy tébolyodott,
A börtönbe rohant s fiaira omlott.

«Hol vagy János, Péter? Hisz mindkettő él még –
Melyiktek kedvesebb?... Ó irgalmas szent ég!
Melyiket szeressem? Szóljatok igazán!»
Fiai zokognak: «Anyám, édes anyám!»

Csendes lett a börtön, csak sirás hallatszott,
A bús atyafiak elhozák a papot;
Villog már a pallos, belépett a hóhér:
Porkolábtól rabot, anyától fiút kér.

Felsóhajt most Péter: «Én ifiabb vagyok,
Kedves bátyám, érted szivesen meghalok!»
Többet is mondana, de nem tud mondani,
Mintha még eszébe jutott vón' valami.

«Haljunk meg mindketten!» s egymást átölelik,
Anyjoknak kebelén nyugosznak fejeik,
Anyjok tébolyodva kiáltja szüntelen:
«Melyiket szeretem, melyiket szeretem?!»

Csendes lett a börtön, csak sirás hallatszott,
Az anya, a fiú, a pap imádkozott...
Villog már a pallos, előbb lép a hóhér:
Porkolábtól rabot, anyától fiút kér.

«Nincs, nincs! csak egy van, csak egy, egyetlen
Sikolt Pókainé és szive megrepedt... [egy!»
Péter átölelve tartja és nem látja,
Hogy suhan ki gyorsan a hóhérral bátyja.

«Hol van János bátyám, hol van? Mondjátok
A bús atyafiak könyekkel felelnek. [meg!»
Kiáltás hangzik föl a vérpad lépcsőjén:
«Temess anyám mellé s élj boldogul, öcsém!»

Gyulai Pál.

A vén kofa.

Egyedül, magában ül az utcasarkon
A jó öreg néne, a jó Dorka asszony;
Úgy megnyomja vállát az a száz esztendő,
Mint pusztult várat a rá szállt nehéz felhő;
Hulló fehér haja széjjel van bomolva,
A jó Isten tudja, mikor volt befonva!
Mély sáncokkal bevont feketedő arca
Viszontagságoknak volt csatapiarca;
És amint nyargaltak szilaj paripáik,
Körmeiknek nyoma maiglan meglátszik...
Szomorún borul rá, mint egy ócska templom,
Az a gyékényekből készült firmamentom;
Összetört, kifosztott takarmánykalapja
Képét köröskörül fél ölre takarja.
Mellette egy rongyos, félvörös esernyő,
Nagyobb mint az égen akármelyik felhő.
Körülte a földön, rongyon és kosárban,
Alma, kukorica, kása, bab, tojás van;

Ő meg ott köztük, mint vetemény közt a váz,
Őrködve, ijesztve, beszélgetve tanyáz...
De kivel beszélget? Kivel beszélgetne,
Hiszen ha jól látom, senki sincs mellette?...
Imádkozik szegény s pöröl a halállal:
Hol jár, hol késik már azzal a kaszával?
De nemcsak az Isten és nemcsak a halál,
Kikkel Dorka asszony beszélgetésbe áll;
Ahol közelegnek a hamis diákok,
Közülök mindegyik hosszú képet vágott;
Suttogva haladnak s a sátorhoz érve,
Aki előcsahos, beszédet kezd véle,
Megkérdezi tőlè tiszteletes hangon:
«Mikor születhetett ugyan, nénémasszony?»
«Rég volt az fiaim!»... s az esztendő helyett
Zsörtölődő nyelvén a beszéd megered:
«Más idő járt akkor, egész más, mint mostan,
Mikor én születtem, mikor kis lány voltam!
Hejh az én időmben az úri népeknél
Laposabb volt a mez s puposabb az erszény;
Nem kellett vasbástya, elég volt a népen
Akkor még ehelyett a piros szemérem...
Nem hordtak még akkor akkora kalapot,
És alatta mégis százszor annyi lakott!
Nem volt félarasztos sarka a csizmának,
S akik hordták, mégis nagyobbak valának!
Nem vetettek vály'got a szegény cigányok,
Mert volt, kinek szóljon zengő muzsikájok...
Most nem kell senkinek... Fölakasztva hallgat...
Lejárt az ideje muzsikának, dalnak!»...

Farkas a kert alatt: amoda közeleg,
Egy... kettő... valami kilenc cigánygyerek;
Még messziről jőnek s már reájok kiállt:
«Nincs semmi eladó! vidd ördög a cigányt!
No, menjetek ti is... te meg ne közelíts!...
S megmozdul mellette a nagy «uram-segíts!»
Régi görcsös botja... hejh az volt ám régen,
Hogy ezen levél volt s harmat a levélen!...
Elmennek és Dorka néne maga marad,
Bibliája ott van a mentéje alatt;
Hasadásokból van már csak a zsinórja,
S érdemjelek gyanánt foltok lógnak róla;
De nem is csuda, hisz harmadik nagyapja
Burkus háborukor már viselten kapta;
Hát még az a bárány, az bégett ám régen,
Mely bélés volt hajdan ott a belsejében;
Ez alól húzta ki néne a bibliát,
Közepéből rezes pápaszem kandikált;
Szennyes kötőjével körültörülgette,
S mint nyerget a lóra — az orrára tette,
S kinyitá a könyvet, amelyben a rendek,
Mint elázott búzakalászok hevernek;
Milyen eső volt az, mely elverte őket...
Forró csókok talán, vagy keserű könyek?...
Olvasgat, olvasgat teljes buzgósággal,
S szunnyadván megdöfi a könyvet orrával;
Majd meg észreveszi, hogy kásás kosarán
Lakozik egy veréb úgy isten-igazán:
Eldobja a könyvet, kapja pápaszemét,
S rákiált: «höss veréb, mennykő csapjon beléd!»

KÚTHEN.

TARTALOM.

I. RÉSZ.

Vallásos és hazafias költemények.

Isten. *Reviczky Gyula* 3
Ima. *Gyürky Ödön* 4
Magyarok Nagyasszonya. *Rosty Kálmán*... 5
Sion leánya. *Kisfaludy Á. B.* 8
Szent István. *Földváry István* 10
Szent László királyról. *Tompa Mihály*... 13
A szentek unokáihoz. *Mindszenty Gedeon* 16
Jámbor Bence. *Mindszenty G.* 18
Szilveszter-este. *Földváry I.* 21
Hymnus. *Vörösmarty Mihály* 23
Nemzeti dal. *Petőfi Sándor* 24
Búcsú. *B. Eötvös József* ... 26
Fohászkodás. *Berzsenyi D.* 28
A magyar nyelv. *Pósa Lajos* 29
Honszeretet. *Vörösmarty M.* 30
Hunyadi fohásza a várnai vész után. *Thaly Kálmán* 33
Zrínyi Miklós. *Dömény József* 36
Kik voltak a honvédek? *Tóth Kálmán* 41
Régi dal, régi dal... *Jókai M.* 42

II. RÉSZ.

Vegyes költemények.

Fiúk számára.

A házáról. *Petőfi Sándor* ... 44
Mikes. *Lévay József* 46
Kont. *Garay János* 48
Áldás. *Tóth Ede* 53
Végrendelet. *B. Eötvös József* 54
Anyámhoz. *Tóth Kálmán* ... 55
A hangyákhoz. *Tompa Mihály* 57
A hamis tanú. *Arany János* 59
A tudós macskája. *Arany János* 61
Célhoz jutás. *Sárosy Gyula* 64
Az obsitos látogatása Ferenc császárnál. *Garay János* 65
Édes álom. *Kuthen*... 70
A fülemile. *Arany János*... 73
Az együgyű paraszt. *Szentjóbi Szabó László*... 79

Leányok számára.

A honleány. *Rudnyánszky Gy.* 82
Mária méhei. *Mindszenty G.* 84
Az anya gyermekéhez. *Kalocsay Alán* 87
Szt Erzsébet betege. *Bán A.* 89
Rozgonyiné. *Arany János*... 91
A szegény asszony könyve. *Vörösmarty Mihály* 95
Az árva. *Jámbor Pál* 93
Vándor madár. *Ábrányi E.* 100
Anyám háza. *Várady Antal* 102
Itthon. *Arany János* 105
Családi kör. *Arany János* 106
A gazdag. *Tompa Mihály*... 110
A madár fiaihoz. *Tompa M.* 112
Pókainé. *Gyulai Pál* 113
A vén kofa. *Kuthen* 117